

POLISFACKLIG HISTORIK

I STOCKHOLMS STAD ÅREN 1890 - 1994

Stockholms poliser har åkt ut och in i Polisförbundet

När den här historiken skrevs förvåren 2010 – och publicerades i Blåljus samtidigt - var det lite frostigt mellan polisfacket i Stockholms län och det nationella facket – Polisförbundet – och dess styrelse. Tittar du på historien är detta inget nytt – polisfacket i huvudstaden har än kastats ut ur Polisförbundet, än rest sig upp och gått – än klivit in igen. Det är en historia full av konflikter och dramatik. Den här historiken är skriven främst i hopp om att intressera och möjligen någon gång roa – men också för att vi kanske ska kunna lära något av berättelsen om de besvärliga poliserna i Stockholm och deras strider främst med arbetsgivaren men ibland också med Polisförbundet centralt. Historiken kryddas med glimtar från polislivet i Stockholm under forna dagar – glimtar som kan vara trevliga att rysa till i all sin osannolikhet.

Författarens förord:

Om historiken, dess efterspel och källor

Ursprungstexten skrevs alltså våren 2010 och publicerades på Blåljus, hemsida för polisfacket i Stockholms län, vår och sommar samma år. Historiken omfattar åren 1890 – 1994. 1994 slogs polismyndigheterna i Stockholms län samman till en och polisfacket i länet organiserades i ett förbundsområde med en huvudstyrelse och ett antal polisföreningar runt om i länet. Under tiden efter 1994 försämrades relationerna mellan polisfacket i Stockholms län och Polisförbundet centralt gradvis för att runt mitten av det nya århundradets första decennium nå ett tillstånd som bäst kan beskrivas som en härdsnäla. På senare tid har kontakterna mellan Polisförbundet centralt och Polisfacket i Stockholms län dock förändrats och förbättrats kraftigt. Jag har bett en person, som varit mer centralt placerad i förbundsområde Stockholms län och som är betydligt mer initierad än jag i vad som hänt sedan 1994, att i korthet beskriva det skeendet. Den moderna historiken ges ut något senare.

Stockholms stads polisfackliga historia 1890 – 1994 är ett stort ämne. Även om materialet korrekturlästs av flera med utmärkta kunskaper kan fel ha smugit sig in. Författaren är mycket tacksam för alla påpekanden om sådana fel per e-post till claes.cassel@telia.com.

Källor:

Jag har läst ett oansenligt häfte i mjuka, snusbruna pärmar med titeln "Kamraterna – festskrift" utgiven i juni 1963 strax före föreningen Kamraternas 60-årsjubileum. Då hade jag just gått ut polisskolan och börjat patrullera i Gamla stan. Som nybliven medlem i facket fick jag mitt eget exemplar av häftet. Vidare har jag läst "Polismännens fackliga verksamhet" utgiven av Svenska Polisförbundet vid kongressen i Göteborg 1963. Dessutom "Svenska Polisförbundet 1903 – 1978" utgiven av förbundet 1978. Alla är i hög grad partsinlagor och måste läsas som sådana – försiktigt och mot varandra.

De väsentliga källorna utanför de nämnda böckerna är mina egna hågkomster och ett flertal mycket givande intervjuer med vännen Gunno Gunnmo som har ett minne som en häst och en skön fallenhet att nämna saker vid deras rätta namn. Eventuella fel är dock mitt ansvar och åsikter som uttrycks är mina om inget annat sägs.

Det här är till stor del Kamraternas historik

Vad var Kamraterna? Jo, en av fyra så kallade kategoriföreningar inom Polisen i Stockholm från 1903 till 1994. Majoriteten av medlemmarna var konstaplar, senare polisassistenter. I de tre andra fanns ordningsbefäl, kriminalpoliser och kommissarier. Alla fyra var med i Svenska polisförbundet (numera Polisförbundet) med undantag av vissa perioder som beskrivs nedan

Den historik jag skrivit återger i allt väsentligt de obefordrades fackliga historia inom Kamraterna, förening för Stockholms polismän. Även om det i huvudsak är Kamraternas olika skeenden som tas upp bör det ändå gå att få en rätt tydlig bild av huvudstadens polisfackliga strävanden i allmänhet.

Historiken slutar också 1994 då de obefordrades egna fackliga strävanden, som nämnts, inordnades i ett större fackligt sammanhang, i allt väsentligt utan grupp- och gradtänkande.

Föreningen Kamraterna gick samtidigt ur tiden (jag höll själv, utan minsta entusiasm, i ordförande-klubban på det möte som tog det beslutet). Jag är glad att kunna skriva att mina starka farhågor då, att rättvisan för de obefordrade skulle riskeras i den nya fackliga länsorganisationen, kom att visa sig i huvudsak ogrundade.

Tyvär inget om länets andra föreningar

Tyvär har inget kommit med om föreningarna i länet utanför Stockholms stad vars distrikt numera hör hemma inom myndigheten och polisfacket i Stockholms län och som naturligtvis har en intressant historia fram till 1994. Jag har gjort stora ansträngningar att få in underlag från dem. I något fall har jag fått in brottstycken. Men det känns inte rimligt att nämna just dessa föreningar och utesluta de andra vars dokumentation kanske till exempel gått förlorad under omvälvningarna i länets polisorganisation. Naturligtvis vill både styrelsen och jag gärna publicera historik från länets föreningar! Kontakta oss gärna och snart om du har information att lämna.

Det var inte möjligt, inom ramen för den här historiken, vid tidpunkten då den skrevs förvåren 2010, att försöka att via tre intervjuer få fram Polisförbundets syn på de olika problem och konflikter som nämns. Försöket hade mötts med kall tystnad – då.

Claes Cassel

Förf anm till första upplagan feb – mars 2014: Jag beklagar att typografin här och där är lite spretig. Det är min förhoppning att det ska finnas tid och kraft att rätta till det om det blir en fortsättning. Kanske byte av publiceringsprogram.

Standar för Kamraterna, förening för Stockholms polismän, handsytt tidigt i förra seklet av polisfruar.

35 Wallin, Nicolai

1800-talets patrullerande poliser är huvudsakligen anonyma män. Enstaka träder fram som individer genom skrivna dokument eller foton. En av dem är Wallin med okänt förnamn som runt 1870 arbetade som konstapel med nummer 35 (numret skymtar även på hans ståndkrage) i Nicolai, Gamla Stan. Mycket mer vet vi inte om Wallin men genom den historik om facket och om Polisen i Stockholm som du nu har framför dig här känner vi till något om hans arbetssituation.

Bl a annat hade Wallin år 1870

- tjänstgöringspass som kunde sträcka sig upp till 20 timmar
- inga fridagar
- ingen semester

Han var rättslös i förhållande till sina förmän, befälen. En av dessa kunde skriva en s k dödrapport mot honom och ange att han förlorat förtroendet för konstapeln. I de allra flesta fall slutade det med avsked för den rapporterade.

Wallin hade troligen inte ens rösträtt när fotot togs. Hans årslön var för låg för det

Den räckte bara till livets nödtorft och var han gift med barn förslog den knappt ens till det. Hans relation till allmänheten var problematisk. Han var förbjuden att samtala med folk om något annat än tjänsten. Han var tvungen att rapportera minsta förseelse. Han sågs som kitslig och okänslig.

Han kom själv med säkerhet ur arbetarklassen. Eftersom det var folk ur denna han oftast tvingades ingripa hårdhänt och obevekligt mot sågs han inte sällan som en förrädare av sina egna. De bättre bemedlade och utbildade i samhället såg ner på honom som en brutal och klumpig rättvisans dräng. Inte minst beskrevs han regelmässigt så i pressen.

På de följande sidorna får du en tydlig bild av hur Wallin och hans arbetskamrater hade det bl a med arbetet och med ekonomin och hur oändligt välkommen och viktig den långsamt framväxande fackliga rörelsen var för dem. Den offentlige arbetsgivaren var lika lite då som nu någon förebild eller föregångare i sättet att behandla arbetstagarna.

Från 1890 till 1994

KAPITEL ETT

Överståthållaren läste strafflagen för uppställda poliskonstaplar

Låt oss ta det från början. 1890 gjorde de obefordrade poliserna i Stockholm ett försök att organisera sig. För det tilltaget blev de uppställda på dåvarande polisgården, Myntgatan 4, (*Bilden t h – huset numera rivet.*) där överståthållaren läste strafflagen för dem i närvaro av bl a polismästare Sammy Rubensson. Efter det gick det tretton år innan konstaplarna gjorde ett nytt försök. Den gången gick

det bättre och 30 juli 1903 samlades ett hundratal poliser i sjunde distriktets (Östermalm) gymnastiksal med ingång från Storgatan (*Bilden t v, huset står kvar.*) och bildade Kamraterna, förening för Stockholms poliskonstaplar. Polismästaren Theodor Hintze hade nu lämnat sitt godkännande och det blev inga efterräkningar för bildarna.

Kraften i de fackliga strävandena gick nu inte att hejda. Initiativtagare från Göteborgspolisen inbjöd poliser från hela landet till en samling på restaurang Nalen i Stockholm den 7 augusti 1903 och där beslöt man bilda Svenska polisförbundet.

Förbundets förste ordförande från Stockholm

Här hände något som kanske var naturligt då men som mycket snart kom att bli ytterst ovanligt. I den

första förbundsstyrelsen ingick som ordförande konstapel N.O. Dahlin (*Bilden t v*) som då var ordförande i Kamraterna, förening för Stockholms poliskonstaplar. När Gunno Gunnmo blev förbundsordförande vid kongressen 1983 var han den första stockholmspolisen efter N.O. Dahlin på den posten. Så har alltså pendeln slagit tillbaka på drygt 100 år och från kongressen 2006 i Malmö till den i Göteborg 2010 hade landets största förbundsområde, det i Stockholms län, inte ens någon egen representation i förbundsstyrelsen.

Stockholmarna utanför dryg fjärdedel av tiden

Bl a under trycket av förfärliga arbetsförhållanden bildades alltså år 1903 i juli en av Sveriges första fackföreningar för poliser, Kamraterna i Stockholm. I augusti 1903 föddes Polisförbundet. Stockholmspolisens fackliga strävanden utvecklas under samma tid som Polisförbundets men inte sida vid sida. Under drygt en fjärdedel av perioden har stockholmarna stått utanför. Varför är det så? Möjliga förklaringar kan finnas i Stockholms polisfackliga historia. Vilka var då först av alla?

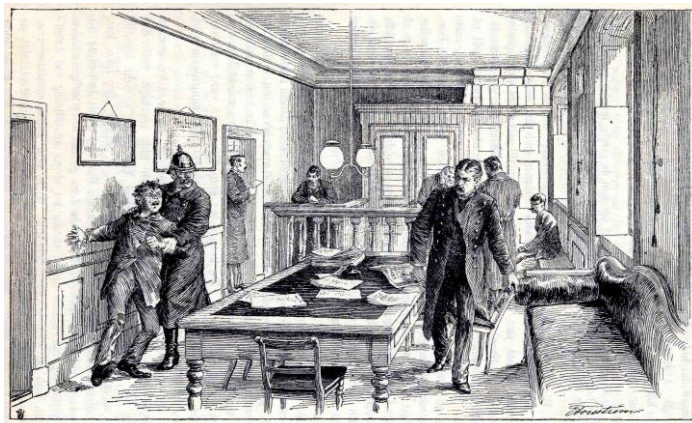
Jo, det var Göteborg där man bildade en förening redan 1901. Det gör polisen till verkliga pionjärer inom tjänstemännens fackliga historia – ett faktum som av någon anledning nästan aldrig nämns i medierna när den historien kommer på tal. Tjänstemännen var senare med fackföreningar än kroppsarbetarna. Skälet var naturligtvis att de slet mindre ont och dessutom stundtals upplevde sig lite närmare arbetsgivaren. I polisernas fall var nog den sistnämnda känslan inte så påträngande – det offentliga är än i denna dag knappast någon mönsterarbetsgivare och har aldrig varit det.

Mat på "Skitiga duken"

Hur såg stockholmspolisernas pensioner ut 1903? I följande avsnitt av historiken redovisas hela tiden årsbelopp om inget annat anges. Varje siffra i kronor följs av en siffra inom parantes. Den sistnämnda anger dagens penningvärde. Källa är Kungl Myntkabinettets hemsida där det finns ett verktyg för att göra de här omräkningarna. Får vi veta att en poliskonstapel i huvudstaden fick 720 kr per år i pension blir den siffran bara ett kuriosum om den inte följs av (33336 kr) vilket är det belopp vi skulle få ut idag med 1903 års bestämmelser. Den här beräkningen är grov, som Myntkabinettet påpekar. Men siffrorna får trots det en helt annan innebörd om man räknar om dem till dagens penningvärde. Jag ska också ta en del exempel på pengarnas köpkraft – d v s vad bl a livsnödvändigheter faktiskt kostade.

Pensionsålder 50 år

De relationer mellan lön och pension som du, som pensioneras en bit in på 2000-talet, tyvärr kanske delvis måste börja vänja dig vid, tycks ha varit aktuella även 1903. Då var årsslutlön för en poliskonstapel 1500 kr (69514 kr) varav 200 kr (9268 kr) var dyrtidstillägg. 720 kr i pension når alltså inte ens upp till 50 procent av slutlönen. Den möjlighet du har att pensionsspara fanns inte för många, om någon, konstapel 1903.

stapel 1500 kr (69514 kr) varav 200 kr (9268 kr) var dyrtidstillägg. 720 kr i pension når alltså inte ens upp till 50 procent av slutlönen. Den möjlighet du har att pensionsspara fanns inte för många, om någon, konstapel 1903.

(Bilderna till vänster – entrén till vaktdistrikt eller trakt, vid sekelskiftet. Nästan precis så här såg det ut till exempel i gamla Katarina på Folkungagatan in på 1970-talet.)

Pensionsåldern för en konstapel var 50 år 1903 vilket kan tyckas lyxigt. Men det är troligt att de flesta 50-åriga konstaplar 1903 var åtskilligt mer slitna fysiskt och psykiskt än de flesta av dagens 67-åriga polisassistenter, pa. Jag ska återkomma till arbetsförhållandena och turlistorna längre fram.

Vad räckte lönen till?

Vad räckte lönen till 1903? Prisnivån enligt Statiska centralbyrån uttrycktes det året i indextalet 83. Ungefär halvvägs mot 2006, d v s 1955, var indextalet 339 för att 2006 hamna på indextalet 4153. Vad säger det oss? Jo, att något hänt med våra löner. Skulle din avlöning relativt prisnivån vara den 1903 års arbetsgivare ansåg dig vara värd skulle du som ung polis tjäna 55000 kr per år. I skrivande stund får den som blir på efter Polishögskolan över 200.000 kr per år. Prisnivån har stigit ganska ex-

akt 50 gånger från 1903 till 2006. Ingångslönen för en polis ger betydligt större köpförmåga år 2006. Yrket har tack vare polisfacket blivit lönemässigt kraftigt uppräknat under resans gång.

”Den rena nöden grinade konstaplarna i ansiktet”

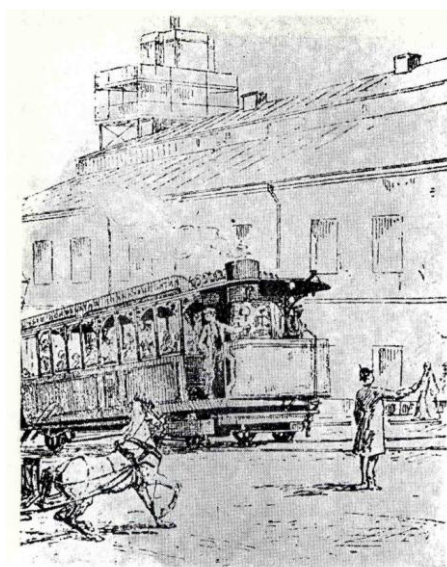
I början av Kamraternas historia skrev man att ”den rena nöden grinade konstaplarna i ansiktet” och i synnerhet när de gällde de med växande barnaskara var det nog alldeles sant.

Om vi ser på konstaplarna 1903 så gick en påtaglig skiljelinje mellan de ogifta och de gifta med barn.

Den ogifte kunde få tak över huvudet i ett rum på en av distriktsstationerna (*Bilden t h visar ett sådant rum år 1915 på polisstationen Surbrunnsgatan 21, gamla ”nionde” – en av de få lokalerna som byggdes som polisstation från början. Den övergavs 1972 men ornamenten från polistiden finns kvar i portalen.*) för en årshyra på 96 kr (4449 kr). Mat kunde intas på krogen ”Skitiga duken” (troligen ett öknamn – den hette nog något annat) på Kungsholmsgatan för en årskostnad av

360 kr (16683 kr). Bryter vi ner 16683 kr till kostnad per dag blir det 45 kr vilket knappast kan räcka till ett mål mat på lokal idag. Den ogifte konstapeln även i lägsta lönegruppen med 1100 kr (50977 kr) kunde kanske till och med kosta på sig ett och annat nöje sedan skor (som slets förfärligt) och kläder betalats. En flaska punsch kostade 2:30 kr (93 kr). (*Bilden nedan t v – stadens troligen första trafikpost där ångspårvagnen från Karl Johans torg passerade korsningen med Götgatan på väg mot Hornsgatan, elspårvagnar kom först 1904 – 1905. Nuv Stadsmuseum i bakgrunden.*)

Väsentligt knepigare blev det för den gifte konstapeln med barn. Vi vet att ett rum och kök kostade 312 kr (14459 kr) per år 1907. Då börjar svängrummet för nöjen smalna väsentligt. Den här konstapeln måste också beräkna mat och kläder åt hustru (det fanns bara manliga konstaplar då – kvinnorna titulerades polissystrar och hade inre tjänst) och barn. Sedan kan man ju undra hur mänskligt det var att bo en familj i ett rum om mannen tidvis hade sju nattpass på raken?

Stockholmshyra 108 procent över medelkostnaden i Sverige

Vid den här tiden var det en måttlig inflation på runt två procent. 1904 var det rentav en kort deflation på 1,4 procent.

Men sedan kom världskriget och man fick uppleva årliga inflationssiffror på som värst 47 (!) procent. Då sprack alla polis Konstapels kalkyler och "den rena nöden grinade honom i ansiktet" som polisfacket skrev till arbetsgivaren.

En kil mellan huvudstad och övriga landet

Just när det gäller hyran börjar vi skönja den konflikt mellan huvudstad och polis i riket i övrigt i lönefrågan som sedan kommit att prägla det polisfackliga livet under mer än 100 år. Stockholmsfacket hävdade att hyresnivån var skyhögt i huvudstaden. Ett rum och kök kostade som sagt 312 kr (14459 kr). Det var 108 procent över medelpriset för en sådan bostad i landet i övrigt. I Göteborg gick ett rum på 212 kr (10114 kr) och i Malmö 208 kr (9923 kr). Ändå hade Malmöpoliserna vid tiden betydligt bättre lön än kollegerna i Stockholm. Kamraterna i Stockholm använde jämförelsen med Malmö som en hävstång för att få upp huvudstadslönerna.

Där började det. Jag menar att det just i lönefrågan tidigt slogs in en kil mellan huvudstaden och landet i övrigt. Storstäderna – den sk trestadskretsen Stockholm, Göteborg och Malmö - har tidvis fackligt kunnat enas om ett gemensamt uppträdande. Men långa tider har Stockholm stått ensamt som man gör i skrivande stund. Före förstatligandet 1965 hade varje polisdistrikt också sin egen arbetsgivare men städer och kommuner hade förstås ett samarbete som stundtals innebar gemensamt uppträdande mot polisfacket. Men efter 1965, med en arbetsgivare för hela polisen, har den sk rikslönefrågan ställts på sin spets.

(Bilden ovan – polispiket vid förra sekelskiftet. Den var stationerad vid Östermalmspolisen där stallar fanns. När piketen fick bilar fortsatte den ändå länge att utgå från Östermalm.)

Försökte ena Stockholmsfacken

Under 1900-talets första årtionden försökte man ena facken inom stockholmspolisen. Först 1918 kom det till ett verkligt nära samarbete i lönefrågan. Åren före hade det allt oftare inträffat att poliser stannade kvar i Kamraterna även sedan de befordrats till ordningsbefäl eller detektiver. I syfte att kunna bli ett fack för alla poliser ändrade nu konstapelsfacket sitt namn till Kamraterna, förening för Stockholms polismän.

Det här påminner starkt om det som utspelades under åren från 1963 och framåt. Stämningen mellan befäl och obefordrade hade mjukats upp betydligt jämfört med 1940- och 1950-talen. Allt fler som befordrades kände sig fortfarande hemma i Kamraterna och hade ingen lust att byta fack. Efter långa och tidvis heta debatter kom man till sist fram till att vid befordran skulle den enskildes vilja vara avgörande – stanna i Kamraterna eller gå över till någon annan av kategoriföreningarna. De såg i stort sett ut som i början på 1900-talet fast nu med modernare namn. Ännu på 1990-talet dröjde sig rester kvar av det som i fackliga kretsar kallades "grupp- och gradtänkande". Men det hade större

aktualitet runt 1910-20 då man bestämt hävdade (med stöd från polisledningen) att en överkonstapel alltid skulle ha minst 50 procent högre lön än äldsta konstapel. Idag samsas alla grupper och grader glädjande nog i en sammanslutning. Nu är det naturligt. För bara några årtionden sedan kändes det otänkbart för många inom Stockholmspolisen.

Oeniga i Stockholm igen

En liten kvardröjande rest av de här resonemangen finns faktiskt i motionsfloden till senare års stämmor i polisfacket i Stockholms län där chefsföreningen i en motion diskuterar under vilka former chefer ska få sitt medlemskap hos dem. Men idag förs resonemangen i sakliga och stillsamma former långt från tidigare heta strider.

(Bilderna t v och nedan – polistjänsten – som här runt Norrbro 1917 - var redan då hård och farlig och ofta i svår konflikt även med vanligt, hyggligt folk.)

1920 var man hursomhelst redan oeniga i Stockholm igen. En grupp konstaplar bröt sig ur Kamraterna och bildade Stockholms poliskonstapelsförening, STPK. Kvar i Kamraterna blev säreget nog huvudsakligen överkonstaplar och kriminalpoliser.

Delegaterna från Kamraterna reste sig och gick

Vid förbunds kongressen 1922 kom det till öppen konflikt. Kamraterna hade uppmanats att utesluta tre medlemmar som sades ha skadat förbundet genom "kamratförräderi" och "lömska angrepp". Föreningen lydde inte. "Ut, ut!", skrek ombuden från övriga landet och Kamraternas delegater reste sig och gick.

Kamraterna, förening för Stockholms polismän, stod alltså utanför Polisförbundet från kongressen 1922. Kamraterna bildade senare Svenska polisföreningen tillsammans med polismän från Gävle, Örebro, Linköping och Helsingborg. Stockholms poliskonstapelsförening, STPK, blev kvar i förbundet.

Svenska polisföreningen förefaller ha gällt som huvudorganisation. Kamraterna drev nämligen löne-

gövgilare på

krav mot staden vilket även STPK gjorde för sina medlemmar. Det gick trögt – Stockholms stad var snål och tiderna dåliga och föreningarnas kravskrivelser blev stundtals liggande åratals utan någon åtgärd från stadsfullmäktiges sida.

Poliserna räckte bara precis

Det resulterade i att de två stockholmsföreningarna allt oftare började diskutera samarbete i lönefrågan och i andra ärenden som gällde polisernas tillvaro. Bland dessa fanns tjänstgöringstiderna som drogs i långbänk av både polisledningen och staden. Polismästaren förstod nog i viss mån att arbetstiderna var oerhört betungande. Men staden höll igen. Polisorganisationen var nämligen så hård-

bantad att personalen bara precis räckte till. Skulle man lägga ut fridagar innebar det ofrånkomligen nyanställning av poliser. Staden hade vid den tiden nämligen inte en tanke på den moderna lösning som i vår tid tillämpats i Stockholm att om poliserna inte räcker till får allmänheten helt enkelt vara utan hjälp och ärendena läggs på hög.

(Bilden ovan – en improviserad transport av fyllerist till arresten med lastkärra från Rödbotorget 1896 – när bilar väl kom till Stockholmspolisen tilldelades de polismästaren och detektiva avdelningen. Radiobilar skulle dröja många decennier.)

KAPITEL TVÅ

Inga fridagar före 1890

– ingen semester före 1899

Före 1890 förekom inga fridagar. Dessutom var det bara kommissarierna som hade semester ända fram till 1899. Tanken svindlar att i 30-40 år jobba oavbrutet i en tjänst som bygger på att man i genomsnitt gör runt tolv timmars patrullering varje dygn.

En tjänstgöringslista för överkonstaplar finns bevarad från den tiden. Det är troligt att konstaplarna också följde den.

Dygn ett: tjänst 09-24. Dygn två och tre: tjänst 08 till 05 (!). Sedan tjänstefri från tjänstens slut vid 05 till 09 följande dag då det bara var att börja med dygn ett igen. Och för majoriteten var tjänsten hård fotpatrullering. Året runt, år efter år...

”Ogudaktighet” gav poliserna deras första fridag

Den polisfackliga kampen har tidvis förts med öppen konfrontation mot arbetsgivaren. Men minst lika ofta har list varit det bästa vapnet och vår historia ger många exempel på det. Ett av de tidigaste (och bästa) exemplen är ”kyrkfripasset”. Två konstaplar vände sig – inte till polismästaren – utan till pastor primarius i Stockholm, pekade på ett angrepp på polisen i medierna och lät den höge guds-mannen förstå att brist på fridagar kunde ligga bakom eländet. Och när pastor primarius vände sig till polismästaren då lyssnade denne och Stockholms poliser fick sin första fridag.

(Bilden nedan – Polishuset vid Agnegatan byggdes vid förra seklets början. Det var uttryckligen meningen att fasaden skulle ingjuta respekt för lag och ordning hos allmänheten. I förgrunden har arbetet med att bygga Rådhuset påbörjats.)

1890 kom alltså ett söndagsfripass i månaden. Det kan ha gått till så här: Två poliser skulle vittna mot en häktad. De var säkra på att han var den som de sett begå ett allvarligt brott. Senare kom omständigheter fram som uteslöt den här personen som gärningsman. Medierna gjorde ett stort nummer av polisernas ”lögn” inför rätta och gjorde gällande att det här var vanligt (känns det igen?).

Det fick två konstaplar att komma på en ljus idé. De gick till pastor primarius och visade denne tjänstgöringslistan. Av den framgick att poliserna saknade möjlighet att bevista högmässan. Det var tänkbart, menade de, att denna ogudaktighet fått poliserna att känna osäkerhet kring edens betydelse.

Ett sensationellt fackligt krav

Pastor primarius blev oroad av den möjligheten. Han talade med överståthållaren (motsvarigheten till landshövdingen utanför Stockholm som hade en särställning bland städer) som måste medge att det nog var svårt för poliserna att hinna gå i högmässan. Efter det blev en söndag ledig i månaden. Den lediga dagen kallades länge "kyrkpasset" bland poliserna. Några år senare kom ytterligare en fridag var artonde dag. Sedan hände inte mer förrän 1907 när det nybildade facket ställde ett sensationellt krav – åtta timmars arbete per dygn och en fridag i veckan.

Polismästare Theodor Hintze (*Bilden t v*), som också var den som lämnat sitt medgivande till att poliserna skulle få bilda fackförening, hade en viss förståelse för polisernas situation. 1908 yrkade han hos staden på en utökning av personalstaten med 67 poliser för att kunna genomföra en fridagsreform. Det fick han. Men istället blev polisernas dagar sönderslitna av separata fyratimmarspass som gjorde att möjligheten till vila och fritid blev än sämre.

Änglars tålamod

Kamraterna och sedermera även STPK stred för en förändring. De måste haft änglars tålamod för det dröjde faktiskt till 1929 innan frågan fick sin lösning om nu "lösning" är rätt ord för den konstruktionen av turlistan. Man jobbade nu sju pass i en följd 23-07, fridag, sju pass 15-23, fridag och sju pass 07-15 och fridag. I varje pass ingick en timmes stationstjänstgöring. Dessutom en extra fridag var sjunde vecka (dubbelfridag). Man bör hålla i minnet att den absoluta majoriteten av poliserna tillbringade de här passen med hård och oavbruten fotpatrullering i bestämda linjer. Det är inte att undra på att befattningarna som halv- eller helvakt på stationen (som man nådde i åldersordning) var hett eftertraktade av de som i tiotal år patrullerat i ur och skur, värme och kyla.

Ovanstående låter som en slavlista men hur hård den än var så var den ganska snäll mot kroppen enligt dagens stressforskare. De menar att man mår bättre av att låta kroppen anpassa sig till nattjänst. På så sätt utlöses inte skadliga reaktioner i kroppen lika mycket som om man med korta mellanrum skiftar arbetstider.

(Bilden t v och första sidan – piketen motoriserades men fortfarande satt poliserna ute i ur och skur. Planket i bakgrunden vetter mot Storgatan.)

Mest ohälsosamma turlistan

När jag började 1962 hade vi fortfarande bara en dubbelfridag på sexveckorslistan där tjänsten då var 23-07, 17-02, 15-23, 10-18, 7-15 och FRI. En, och några år senare två, sjuturer på sex veckor föll bort så att man var fri både lördag och söndag. Den här "fallande" listan som inleds med nattur beskrivs av dagens stressforskare som den mest ohälsosamma av alla. Den kan leda till allvarliga tillstånd och sjukdomar. Och gjorde det säkert också bland oss. Turlistan tillämpades under många år. Jag vet dock

ingen som lyckats knyta en sjukdom direkt till turistans skadliga verkningar och få den godkänd som arbetsskada.

(Bilderna t h – piketen 1927 utanför Folkets hus, Barnhusgatan 12.)

Svårigheter att få genomslag för lönekrav hos arbetsgivaren resulterade i att Kamraterna och STPK närmade sig varandra alltmer mot slutet av 1920-talet. Svenska polisförbundet drev vid den här tiden

kravet på ett förstatligande av polisen. Det ville man inte alls veta av bland Stockholms poliser. De två föreningarna drogs tätare samman. 1932 tog STPK steget ut och föreslog Kamraterna ett sammangående. Kamraterna tog emot förslaget positivt men förklarade att konstaplarna i STPK i så fall fick förbinda sig att lämna Svenska polisförbundet. Efter en del resonemang bestämde man sig att skicka ett förslag på samgående utanför förbundet på medlemsomröstning.

Det går långsamt med införandet av halvpasset. Orsakerna därtill är många. Bland annat anser man — — —

— — — att det aldrig varit tillräckligt kallt för att man skulle behöva tillgripa denna åtgärd.

(Bilderna tv – halvpas tillämpades bl a vid kyla (ca 8 – 10 minusgr) och innebar att man patrullerade två timmar och hade stationstjänst två. Halvpas gällde när chefen på Centralpolisen (ovan) så bestämde.)

Resultatet gick inte att missförstå. Det var 853 medlemmarna som röstade för sammanslagning och utträde ur Svenska polisförbundet – 39 emot. Kamraterna gick rejält stärkta in i år 1933 med 981 medlemmar. Vilken var då grunden till den stora osämjan mellan Polisförbundet och stockholmspoliserna? 1932 var det som jag bedömer det lönefrågan.

Falsk och farlig säkerhet

Polisförbundet ville vid den här tiden se ett förstatligande av polisen. En viktig effekt av en sådan reform skulle ha blivit en löneutjämning av polislönerna i landet på det sätt som senare delvis inträffade 1965 då förstatligandet blev av. För stockholmspoliserna var det svårsmält. Man menade att arbetsförhållanden och levnadsomkostnader för poliser i huvudstaden skiljde sig kraftigt från motsvarande i övriga landet. Det är min mening att den konflikten alltså började redan tidigt under 1900-talet då man till exempel offentligt jämförde boendekostnader och löner i Stockholm med motsvarande i övriga landet. Den osämjan har permanentats och vi ser effekterna av den ännu idag.

Initierade bedömare jag talat med hävdar att lönefrågan inte har och har haft den betydelse som påstås här. I stället rör det sig om personstrider som splittrat stockholmsfacket och Polisförbundet. Sådana har förvisso funnits och har med säkerhet betytt en del. De senaste åren har en personstrid i högsta grad infekterat relationerna. Men det är absolut inte bara den, och inte ens till största delen den, som bär skulden. Min mening är trots allt att personstriderna, hur uppslitande de än må ha varit och var intill nyligen, inte räcker som förklaring till den vattendelare mellan Stockholms poliser och kollegerna i landet i övrigt som varit tydlig ända från tidigt 1900-tal till den dag som idag är. Den märktes och manifesterades öppet och aggressivt så sent som på representantskapet i Västerås 2012.

(Bilden t h – ett säregnet inslag i gatubilden under kriget 1939-45. Betrodda medborgare togs ut till reservpoliser och försågs med tjänstetecken, koppel, batong och pistol (!) till gåbortkostymen.)

Avundsjuka

Lönefrågan och den avundsjuka som stockholmspolisernas påstått höga löneläge och snabbare befordringgång väckt i landet framstår som en mera hållbar förklaring och den är dominerande, som jag uppfattar den. Om vi i Stockholms län tror att allt det här går över så invagar vi oss i falsk och farlig säkerhet.

Kamraterna uppvaktade varje ledamot i stadsfullmäktige

Den lönekamp som de obefordrade stockholmspolisernas fackförening Kamraterna gav sig in i 1933 innebar ett krav på en slutårslön för konstaplar på 5190 kr (150422 kr omräknat till 2009 års värden) och för överkonstaplar en slutårslön 6570 kr (195675 kr). Till de lönerna kom ett dyrtidstillägg på runt 20 procent. Det är tydligt att yrket ännu inte blivit uppvärderat i den mening vi idag lägger i begreppet.

Stadsfullmäktige förhalade, men så till sist kom ett yttrande från det dåvarande stadskollegiet och då avstyrktes föreningens krav. Några i kollegiet reserverade sig och ville medge kravet. Kamraternas styrelse satte då igång med att uppvakta i stort sett varje stadsfullmäktigeledamot personligen.

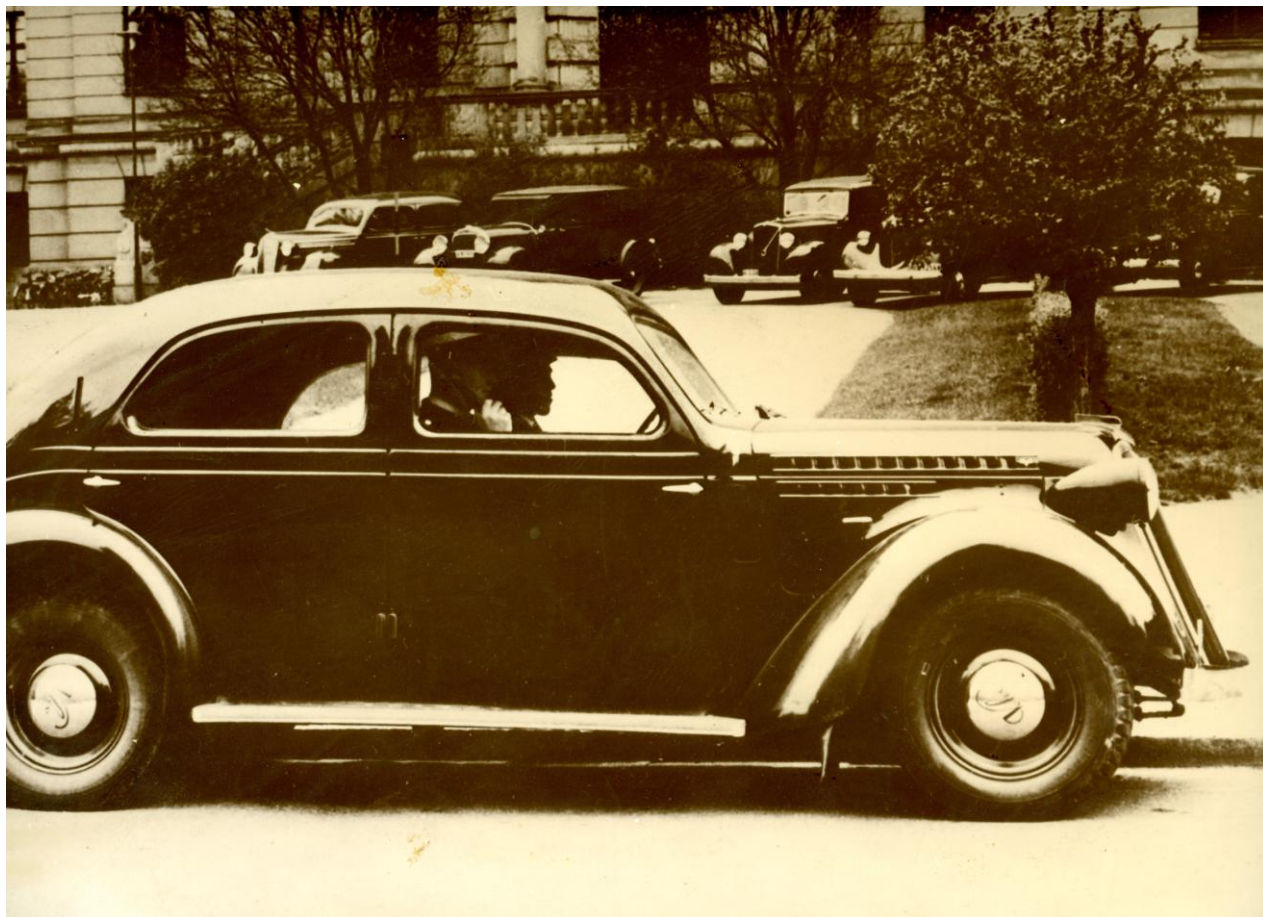
Det gav resultat. Den 17 december 1933 när ärendet kom upp röstade stadsfullmäktige för reservationen och stockholmspoliserna fick ett rejält löneyft från 1 januari 1934.

(Bilden t h – Stockholmspiket i början på 1930-talet, äntligen tak över huvudet!)

Egen lokal på Bergsgatan

1928 hade föreningen Kamraterna funnit ekonomiska möjligheter att skaffa en egen lokal. Den första låg i huset Bergsgatan 36. I mitten av 1930-talet flyttade man till Bergsgatan 23, 1 tr, där polisfacket i Stockholms län än i denna dag har sin expedition. Om dessa väggar kunde tala...

(Bildens ovan – förkrigsradiobilarna var mycket diskreta. Den som såg den här dyka upp i sin backspegel uppfattade troligen först en taxibil. Sedan kunde denne möjligen med lite tur få syn på de små röda lamporna vid dörrstolparna. Lägga märke till att framdörrarna öppnas framåt. Det gick många historier om de incidenter som orsakades av den egendomligheten.

KAPITEL TRE

Gynnad ställning under kriget

1930-talet rullade vidare mot avgrunden och den 3 september 1939 var andra världskriget ett faktum sedan Hitler den 1 september invaderat Polen och sedan England och Frankrike till följd av det förklarat Nazityskland krig två dagar senare.

För Kamraterna innebar det en ny situation – att man nu skulle kunna höja grundlönerna framstod som helt utsiktslöst. Föreningen fick inrikta sig på att begränsa neddragningarna av olika förmåner så mycket som det var möjligt. Många poliser hade fått spårvagnskort – de flesta drogs nu in. Bidrag till språkstudier ströps helt. Ordinarie polisers löner var svåra att sänka men det gick ut över eleverna på polisskolan som fick sin lön kraftigt minskad. Föreningen fick slåss hårt för att rädda existensminimum för dem. Ordinarie poliser

hade i många fall en gynnad ställning under kriget såtillvida att de sällan kallades in. Men en del kallades in som krigspoliser och fick då inledningsvis bara ersättning som värnpliktiga. Där lyckades föreningen efter hård kamp åstadkomma att de fick behålla sina polislöner även som krigspoliser till och med retroaktivt.

(Bilderna ovan till höger – andra världskriget har just brutit ut och Warszawa har bombats. Man trängs utanför tidningarnas skapadeschkontor i centrala City – flera på Stureplan – där de allra färskaste nyheterna hängs ut i skyltfönstren.)

Nationell enighet i krigsfarans stund

Riksförbundet Svenska Städers poliser som efterträtt Svensk polisförening och Kamraterna upplöstes. Det var sannolikt under intrycket av de allmänna strävandena mot nationell enighet i krigsfarans stund. Man gick åter in i Svenska polisförbundet 1941. Bidragande orsak till den nya enigheten var också tydliga tendenser i samhället mot centralisering av löneförhandlingarna. Föreningen Kamraternas styrelse insåg att svårigheter att agera på egen hand var att vänta. Den perioden av facklig fred kom att vara drygt tio år. *(Bilderna till vänster – sovjetiskt flyg fällde bomber på Söder efter påstådd felnavigering. En konstapel bevakar ett skyltfönster där rutan krossats av tryckvågorna från bomberna.)*

216 extrakonstaplar slutade – en otrolig solidaritet!

Smaka på det, du som är ung pa av idag – hur skulle det kännas att ge upp jobbet som du kämpat så hårt för hela vägen genom antagningsprocessen och skolan och aspiranttiden och äntligen är inne i? Att ge upp allt det för att de äldre poliser som blir kvar ska få bättre villkor? På 1940- och 1950-talen var det här en realitet. De unga extrakonstaplarna var då solidariska mot sina äldre kamrater och 216 av dem slutade för den fackliga kampens skull. Ser vi det ur dagens synvinkel känns det orimligt hårt samtidigt som man kan häpna över en lojalitet av det slaget. Det säger åtskilligt om sammanhållningen i Kamraterna, förening för Stockholms polismän. Blockaden skapade en polisbrist i huvudstaden som tidvis var mycket besvärande för makthavarna.

En effektiv stridsåtgärd men möjligen till ett väl högt pris. I bakfickan hade Kamraterna ansökningar från ett hundratal tillförordnade (tf) konstaplar. Avskedsansökningarna från de tillförordnade godkändes inte av polisledningen och de blev kvar. Att bara resa sig och gå var farligt. Riksdagen hade stiftat en tjänstepliktslag och enstaka poliser som prövade den utvägen straffades. En sådan bestraffning var ödesdiger för en tänkt karriär i yrket. Det avskräckte de flesta.

(Bildens t v – i äldre tider var konstaplarna förbjudna att samtala med medborgarna utöver vad som rörde den rena tjänsten. När bestämmelsen upphävdes 1 juli 1948 var det så stort att medierna ryckte ut och fotograferade konstapel A O Klamm, Klarapolsen, småpratande med personer han träffat på gatan. Han blev senare bl a en legendarisk civilpatrullerande i "Träsket".)

1946 fördes förhandlingar mellan Polisförbundet och det s k Stadsförbundet om polislöner i städer och köpingar. Kamraterna i Stockholm oroades av den vändning de tog. Poliserna i Stockholm hade nämligen något bättre löner än poliserna på andra håll. Föreningen befarade på rätt goda grunder att förhandlingarna skulle leda till att lönerna utjämnades.

Rikslön en ödesfråga

1948 hade en uppgörelse som Polisförbundet träffade bakom ryggen på Kamraterna (som fick höra om den på radionyheter!) resulterat i att konstaplar som bäst kunde tjäna 8916 (147568 kr) och de äldsta överkonstaplarna 11688 kr (194448 kr). Omräknat i köpkraft hade polislönerna faktiskt stått helt stilla från löneuppgörelsen 1933 till 1948. Det är klart att Kamraterna inte var nöjda med det utfallet. När den s k polislöneutredningen 1953 kom med sina förslag var måttet rågat. Det innebar en påtaglig löneutjämning mellan Stockholm och landet i övrigt och en allvarlig försämring främst för konstaplarna. Löneutjämning mellan stadspolis och landsortspolis var alltså högaktuell som idé även på 1940- och 50-talen. Det blev en öppen brytning mellan förbundet och Stockholm 1954.

Mot Kamraternas vilja skrev Svenska polisförbundet på en uppgörelse om det föreslagna polislönereglementet. Kamraterna lämnade förbundet kort därefter och medlemmarna vägrade att söka de nya tjänster som utlystes med stöd av reglementet. Den här frågan är central och den kommer tillbaka om och om igen under efterkrigstiden. Jag menar att det går en logisk linje från den tiden fram till idag. Frågan kan komma att ställas på sin spets under 2000-talets andra årtionde.

(Bilderna från tidigt 50-tal t h och nedan t h – såväl trafikpolis som hundförare var länge decentraliserade till vissa vaktområden. Trafikpolisen på Slussen

hjälper fotgängarna men tvekar säkert inte att när det behövs förstärka kollegerna från Katarina och ingripa mot fyllerister och bråkmakare. Hundpolisen nedan använder här dåtidens "polisradio" – brandlarmskåpet. Han kunde öppna luckan med sin brandskåpsnyckel, lyfta luren och komma i kontakt med polishuset där man t ex hjälpte honom med slagningar. Polishuset kunde också kalla på de patrullerande och ge dem uppdrag genom att låta en röd lampa ovanför skåpet blinka.)

Grundsynen på polislöner sådan den uttrycks utanför storstadslänen i allmänhet och Stockholms i synnerhet: Det är lika ansvarsfullt och krävande att vara polis på en liten ort som att vara det i Stockholm – lika lön bör gälla för båda jobben. Skillnader i levnadskostnader väljer de som tänker så här

att helt bortse från hur drastiska de än må vara.

Likalönsprincipen eller rikslön är den fråga som infekterat (och infekterar) relationen mellan Stockholm (s län) och det övriga förbundet. Den ledde till en öppen brytning 1954. Mycket talar för att samma resonemang spelar in som förklaring till den behandling Stockholms läns poliser utsattes för på representantskapet i Malmö 2006. "Häxan Avundsjuke" kort och gott. Möjligen ändrades stämningsslaget något under repskapet i Piteå 2009. Men säkert är det inte.

KAPITEL FYRA

Stockholm slog sig ihop med Göteborg

Midsommarsjukor och lönekonflikter

Förbundet var som sagt helt öppet för rikslön under efterkrigstiden. Medlemmarna i Stockholm kände att de skulle betala för den principen med en sänkning av sina löner och omröstningen om utträde resulterade 817 röster för och 208 emot.

(Bilden t v – hastighetskontroll på dåvarande Stora Essingebron – den klumpiga radion ser ut att ha militärt ursprung.)

Stockholm slog sig nu ihop med Göteborg i det som kallades Stockholms-Göteborgs polismän som senare ombildades till Riksförbundet Sveriges Polismän, RSP, som till denna dag är den sista fronderande sammanslutningen utanför Polisförbundet. I RSP ingick förutom de stora städerna Göteborg och Stockholm flera mindre städer och områden från landet i övrigt. En kuriositet är att Socialstyrelsen, som tydligen bestämde sådant på den tiden, gav RSP förhandlingsrätt vilket stärkte deras sak betydligt. Det var annars normalt att fronderande fackliga sammanslutningar hölls utanför förhandlingarna och bara erbjöds s k hängavtal – d v s de fick vad huvudorganisationen uppnått - varken mer eller mindre.

Rördrommen

Rördrommen är som bekant en fågel men namnet på den användes också som ett slags kodord då den s k midsommarsjukan bröt ut 1955. Rördrommen blev tidvis en symbol för sammanhållningen inom Kamraterna och en av båtarna på semesterön Valön fick det namnet. 1955 sjukskrev sig alltså ett stort antal poliser i Stockholm och Göteborg. Regeringen kallades till extra sammanträde mitt i denna omtyckta helg och beordrade poliser från andra orter till tjänstgöring i de två städerna.

(Bilden t h – trafikpoliser kör fordonskontroll på Hornsbergs strand i tidigt 50-tal. Tydligt ett folknöje då. Bilen i bakgrunden är troligen polisernas.)

Det här var bara ett inslag i en strid om polislöner som präglade efterkrigstiden. När kanonerna hade tystnat i världen blåstes det nämligen till strid mellan polisfacket och arbetsgivaren och det kriget varade

framåt 1960-talet. Stämningen mellan Stockholms konstaplar och arbetsgivaren var mer infekterad än någonsin då. Frågan om midsommarsjukan var styrd och i så fall av vem är obesvarad än idag. I den vevan lämnade polisfacket i Stockholm som nämnts Svenska polisförbundet igen.

Ville inte tala om midsommarsjukan

Under 1970-talet intervjuade jag en pensionerad facklig företrädare som varit i det polisfackliga arbetet väldigt länge. Men hur jag än lirkade och tjtade fick jag honom inte att gå närmare in på vilken roll rördrommen spelat. Detta trots att händelserna 1955 rimligen måste varit preskriberade för länge sedan. Det är så utomordentligt känsligt detta med fackets roll vid avtalsstridiga konfliktåtgärder att han inte ens ville tala om det så långt efteråt.

(Bilden ovan – en förkrigs-Packard gick som piket en bit in på efterkrigstiden. Idag finns den i topp-restaurerat skick på Polismuseet.)

Midsommarsjukan nummer två

Jag kan förstå honom. Jag har under min tid som polis varit med om två massjukskrivningar (givetvis avtalsstridiga) varav en var midsommarsjukan nr två. Jag satt inte i den fackliga styrelsen då men rörde mig i närområdet på Bergsgatan 23. Jag tror det får lov att gå ytterligare ett antal år innan jag

(Bilden t v – sexcylindriga Mercedes 219 var liksom amerikanska Plymouth 50-talets standardradiobil i Stockholm. När radiopoliserna kört bilarna i botten togs rödljusen av och de hårt slitna fordonen fördes över till vaktdistriktet.)

känner mig redo att prata om vad det var som verkligen hände de två gångerna. Inte ens spontana massjukskrivningar är för övrigt något att rekommendera. Särskilt vid det senaste tillfället fick vi klart för oss att det inträffade var rent kontraproduktivt. Majoriteten av allmänheten som då faktiskt med säkerhet hyste sympati för polisens lönesträvanden tog illa vid sig av sjukskrivningarna som upplevdes som ett ojuste sätt att utnyttja gemensamt uppbyggda sociala förmåner. Massjukskrivningarna lär inte inträffa igen. Snart visade röda blockadlappar i mitten på 1950-talet att Kamraterna på nytt

var på krigsstigen i lönefrågan. Vid konflik-
tens början fanns ett 70-tal vakanser vid
stockholmspolisen. Genom facket's åtgärder
ökade de snabbt till 150. Läget försämrades

*(Bilderna t v – polisradion (LKC:s föregångare)
i polishuset sådan den såg ut ända in på
1970-talet. Jämförd med dagens anläggning
ter den sig mycket, mycket avlägsen. Bilden
är från december 1950.)*

kraftigt och en ny lönekonflikt 1958 spädde
på polisbristen.

En kår av hjälppoliser

Arbetsgivaren försökte allt utom att erbjuda
drägliga löner. Stockholmspoliser vid statspolisen kallades tillbaka. Polismän från landsorten kom-
menderades till huvudstaden. Förslag framkastades till och med att bilda en kår av hjälppoliser.

Samtidigt fick Kamraterna offra mycket kraft på svåra personproblem med högre chefer. En kommis-
sarie på Östermalmspolisen (*Sjunde vaktområdet, bilden nedan t h*) orsakade ändlösa bekymmer och
polismästarens sätt att behandla personalen gjorde inte saken bättre. Hans framfart hade stor del i
konstaplarnas fientlighet mot arbetsgivaren.

Samhällets toppar

Samhällets toppar började nu engagera sig i den djupa fackliga splittringen inom polisen. Flera med-
lingsförsök gjordes. Det som till sist banade väg för en lösning var bl a LO-chefen Arne Geijers enga-
gemang.

En säregen sak var att tanken på samgåendet mellan Riksförbundet Sveriges Polismän, RSP, och
Svenska Polisförbundet 1961 inte föddes inom
de två organisationerna eller ens stöddes av
några starka krafter i respektive medlemsled.
Drivande var istället män i staten som bland
annat den tidigare landshövdingen Ruben
Wangsson och i synnerhet den dåvarande LO-
ordföranden Arne Geijer. De gick så långt som
till utpressning – ett förmånligt löneav-
talsutkast för landets poliser skulle inte bli
verklighet om inte poliserna enades fackligt.
Utan deras ingripande hade enandet dröjt
länge eller uteblivit helt. Misstänksamheten
organisationerna emellan var hårt cemen-
terad. En del av problemet var att en stock-
holmare som satt i förbundsstyrelsen inte

talade med ledamöterna i Kamraternas styrelse i Stockholm.

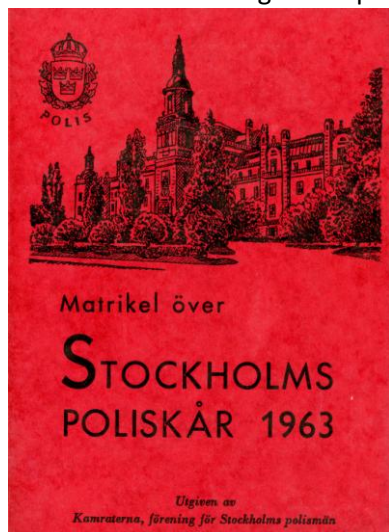
Regeringen måste kunna lita på sin polis

Det är inte alldeles klart vad som drev Wangs-son och Geijer att till den grad engagera sig i polisernas fackliga enighet. Det får delvis bli antaganden. Ett välunderbyggt sådant är att osynliga men mycket starka krafter styrde dem. Det kalla kriget var iskallt och säkerhetsläget i Europa mycket instabilt. I det svenska samhället skymtade redan stämningar som inom några få år skulle konkretiseras bl a i upplopp, våldsamma demonstrationer och ockupationer. Regeringen var med all säkerhet mycket mån om att i varje läge kunna lita totalt på sin polis. Facklig enighet ansågs troligen som en väldigt viktig faktor när man bedömde pålitligheten.

(Bildens ovan – två radiopoliser har tråcklat sig in i Gamla Stan i tidigt 60-tal för att undsätta en berusad. Opel Kapitänens ena bakdörr står inbjudande på glänt. Opeln var en robust och omtyckt radiobil som gick många år. Mannens tillstånd var lagstridigt ute på gatan vid den här tiden och han kunde helt meningslöst komma att dömas till 50 kr i böter. Poliserna skrev därför gärna, så fort det på minsta sätt var möjligt, "berusad privat" och slapp därmed både rättegång och vittnesmål.)

I mitten av april 1961 reste företrädare för RSP över bron från Stockholm till Lidingö där Svenska Polisförbundet höll kongress. I portföljerna hade herrarna – det var bara herrar på den tiden – ett uppdrag från sin stämma att verka för ett samgående med förbundet om dess kongress hade samma uppfattning. Det hade den och i all hast inleddes en ny gemensam kongress på Lidingö där de två organisationerna bestämde sig för att - utan upplösning av någondera – gå samman under namnet Svenska Polisförbundet. Från den dagen och intill skrivande stund har Polisförbundet organiserat all Sveriges polis.

(Bildens t v – Kamraterna gav under många år ut en matrikel. Detta var verkligen i oskuldens tid, vi fanns vi alla med i boken med namn, bostadsadress och hemtelefon.)

Stenåldersattityd till anställda

Typiskt nog betydde enandet inte mycket för Stockholmspoliserna. Kamraterna, som organiserade de obefordrade, var en urstark förening med en formidabel sammanhållning och en nästintill 100-procentig anslutning. Det var de starka männens tid – inte nödvändigtvis alltid demokratins. Jag som

skriver dessa rader började i den vevan – 15 augusti 1962 – och minns som igår Kamraternas ordförande Sigge Stenström vandrandes från Bergsgatan 23 genom Polishusparken i sin läderjacka från radiobilarna. Han var ofta på väg upp till ledningskorridorerna för en ny kraftmätning med cheferna.

Den förra polismästaren Roos med sin stenåldersattityd till de anställda hade sparkats uppåt till jobbet som underståthållare och ersatts av den mer modernt tänkande Nils Luning från Skåne. Han lyssnade på Sigge Stenström. Facket fick ingalunda allt det ville men respekterades och blev nästan aldrig helt lottlöst. I den relationen behövdes inget stöd från förbundet. Och inget sådant lämnades heller. De starka männen skötte sitt själva.

Kamraterna dominerade

Det övriga polisfacket i Stockholm bestod av Överkonstapelsföreningen, d v s ordningspolisbefälen, Kriminalpolisföreningen och Kommissariesällskapet. Tillsammans med Kamraterna var de anslutna till Svenska Polisförbundet som självständiga lokalavdelningar. Kamraterna dominerade den fackliga scenen – naturligtvis genom sin massa och starka sammanhållning men också bland annat genom sin fackliga skolning som drevs mycket medvetet och i växande omfattning.

De här åren (1960) fick Kamraterna nya medlemmar när Stockholms gatukontor anställde

kvinnliga trafikvakter. *(Bilden t h från Brunkebergstorg – då stor knutpunkt för Söderortsbussar.)* 1963 bidrog de med 180 anslutna till föreningen. De har i alla år intill de sista på 1990-talet spelat en lite undanskymd men viktig roll i Kamraterna. De har angripits med uteslutningskrav både inifrån och utifrån (andra polisfackliga enheter) med de mest skilda argument (varav en del inte tål dagsljuset). Det är glädjande att ingen stämma eller styrelse i Kamraterna vikt en tum från principen att trafikvakterna bara kan lämna föreningen på ett sätt – på egen begäran – vilket också skedde till slut.

Trafikvakterna har genom åren bidragit med ansevärda belopp i medlemsavgifter. Många av dem har gjort viktiga arbetsinsatser i föreningen på olika poster. De har betytt åtskilligt för Kamraterna under sina år som medlemmar.

Förordade ett förstatligande

1956 väcktes frågan i riksdagen om inte Polisen borde förstatligas. 1957 tillsattes en polisutredning ledd av den välkände riksdagsmannen och bondeförbundaren Gunnar Hedlund. 1961 kom dess

betänkande och i princip förordade utredningen ett förstatligande. Där blev det ingen långbänk utan redan 1962 kom regeringen med en principproposition till vårriksdagen.

Stockholm intog en särställning. I hela landet minskades antalet polisdistrikt från ett 600-tal ner till ett 100-tal. Men Stockholms gränser bestod och organisationen ändrades inledningsvis mycket lite. Stockholm hade sedan mycket länge en renodlad polischef. I landet i övrigt utanför storstäderna var en landsfiskal/stadsfiskal chef för den lokala polisen och en landsfogde ledde länets polis. Båda hade samtidigt åklagaruppgifter. Medan lite ändrades i Stockholm omorganiserades flertalet distrikt i landet grundligt.

Renodlade polischefer

Tidigt i utredningen av den statliga polisen ville man behålla personkopplingen mellan polis och åklagare. Men polisfacket stred hårt och framsynt för renodlade polischefer och vann till slut. Det var ett tidigt och viktigt steg för att bryta igenom det s k glastaket och långt senare öppna chefskarriären för yrkespoliser och inte bara för jurister.

Rikspolisstyrelsen, Rps, trädde i funktion 1 juni 1964 och trots att den inte skulle ha operativa ledningsfunktioner hade den utan tvekan mer än ett finger med i spelet när den ryske ledaren Nikita Krustjev var här just i de dagarna. Det var Stockholmspolisens dittills största insats och polisfacket hade tvingats gå med på semesterförbud och långa arbetspass. *(Bilderna till höger – med Rikspolisstyrelsen kom också VW-bussarna som vande poliserna av med fotpatrullering. Dessutom var de farliga på många sätt för de åkande (se längre fram). I förgrunden en Ford Zephyr som var radiobil under en kort provotid.)*

Bittra klagomål från allmänheten

Rps klåfingrighet skulle snart märkas allt tydligare i Stockholm. Kraftsamling var ett vägledande begrepp. Rps styrde till exempel fordonens utseende och utrustning och mycket snart dök VW-bussarna upp i Stockholm. De skulle användas för patrullering i grupp kallad 1+6, alltså ett befäl och sex konstuplar. S k kraftsamling. I ett slag upphörde fotpatrulleringen som tidigare dominerat ordningspolisverksamheten. *(Bilderna till vänster – långt efter förstatligandet räckte enbart den här brickan för att med laga kraft legitimera oss som poliser – det svarta fodralet med fotoleg kom betydligt senare.)*

Ingreppet hade förödande effekter. Bussarna var allt annat än bekväma men poliserna ansåg dem naturligtvis bättre än fotpatrullering i alla väder. Poliserna vande sig snabbt och kunde under många årtionden inte förmås att återgå till fotpatrulleringen trots bittra klagomål från allmänheten som aldrig träffade en polis – bara såg svartvita bilar svisca förbi. Polisens rykte förbättrades inte av att grupper på sju poliser dök upp där något helt bagatellartat inträffat som tidigare med lätthet klarats av en ensam fotpatrullerande. Allmänheten betraktade spektaklet med löje.

Rps låg också bakom en omorganisation som kom att bli grundligt hatad av poliserna i Stockholm och som orsakade en väldig turbulens även inom Kamraterna. Man bestämde att de tretton

vaktdistriktet i staden skulle ersättas av sex storstationer. Specialenheterna som hundar och radiobilar skulle upplösas och poliserna fördelas på de nya stordistriktet. Åter s k kraftsamling.

Kupp som väckte ont blod

På den tiden utsågs styrelsen i Kamraterna genom röstsedlar i öppna val. Ett år genomdrev krafter på radiobilarna, som hotades av nedläggning, att inte en enda röst från enheten gavs till sittande ordföranden som med rätt eller orätt ansågs ha godkänt omorganisationen. Han fick i ett slag lägre röstetal än flera andra styrelseledamöter. Kuppen väckte ont blod och avsevärd splittring i Kamraterna. Omorganisationen genomfördes 12 april 1972 och var så

genomgripande och illa omtyckt att man inom Stockholmspolisen i årtionet allmänt kategoriserade alla andra händelser som "före eller efter omorganisationen".

(Bilderna ovan – för dagen församlade radiopoliser blickar upp mot dåvarande tekniska roteln där en krimkollega på tekniska fotograferar den 11 april 1972 – dagen före enhetens upplösning. Det går inte att se någon som ler. Med moderna uniformer skulle varenda en haft ett pa-streck på axelklaffarna – man pensionerades inte sällan direkt härifrån.)

Enastående polisflykt – bruten lojalitet

Omorganisationen skulle få förödande konsekvenser. En av de allvarligaste var en enastående polisflykt från Stockholms polisdistrikt. I olika enkäter med de flyttande utpekades omorganisationen som den väsentliga orsaken. 1968 hade Stockholmsdistriktet totalt 78 vakanser – 1975, tre år efter omorganisationen, uppgick de till 660 obesatta tjänster.

En annan allvarlig följd var att den lojalitet som tidigare fanns på olika plan bröts upp nästan helt av att poliserna påtvingades något de absolut inte ville ha. De som inte kunde eller ville flytta från Stockholm uppfattade polisledningen som något som definitivt inte stod på deras sida och som följaktligen inte gjort sig det minsta förtjänt av deras lojalitet. Attityden levde kvar under årtionden och är troligen inte helt borta än i denna dag.

Vill vi gärna glömma:

Fackets behandling

av kvinnliga poliser

Kvinnliga poliser i uniform hade dykt upp på stadens gator redan 1958. De första åren var polisfacket inget stöd för dem – snarare tvärtom. Facket lät sig styras av en starkt konservativ manlig opinion. Ett ofta upprepat argument från den var att kvinnorna inte förväntades klara ordningspolistjänsten. Därmed skulle de få ett orättvist företräde till eftertraktade innetjänster som det tog män årtal att nå i den då helt dominerande åldersordningen.

Det fanns under många år kvar en fientlig inställning mot kvinnliga poliser från många manliga kollegor.

(Bilderna t v – några av pionjärerna på 1950- eller tidigt 1960-tal. På bilden högst upp utgår tre poliser ut från Klarapolisen som då låg på Mäster Samuelsgatan 59C, stationen flyttade senare till Regeringsgatan.)

En majoritet av de fackliga företrädarna svängde efter flera år i inställningen till kvinnliga poliser, förespråkade jämlikhet och hävdade kvinnors lika rätt till alla arbeten inom polisen. I skrivande stund finns bara några få arbetsuppgifter där få eller inga kvinnor klarat de fysiska kraven. De män som klarar de hårda kraven till några specialenheter är vältränade över genomsnittet. Det finns röster som gör gällande att kvinnor med sin generellt mindre muskelmassa inte kan klara kraven. Även motsatsen påstås.

Inte omöjligt för kvinnor

Andra hävdar nämligen att kvinnor visserligen

skulle få satsa mycket hårt för att nå de träningsnivåerna men att det inte alls är omöjligt. Samma röster menar att väldigt få kvinnor dock har en livssituation och en motivation som räcker för att offra mängder av fritid på hårdträning under de perioder av livet som en ansökan till specialenheterna är aktuell. En sådan träning måste dessutom troligen ha påbörjats redan i tidiga tonåren.

(Bilden ovan – på 1960-talet kom den radiobil som, tillsammans med Volvon, för många poliser är den bästa radiobil vi haft – Chrysler Valiant. Typen hade från början rödljus men det här är en senare variant levererad efter blåljusreformen.)

Långtifrån alla kvinnliga poliser skulle den dag som i dag är skriva under på att de är jämställda med männen inom Polisen i Stockholms län. Ganska många män skulle vara benägna att hålla med dem om att jämställdheten brister. Polisfacket har i alla fall numera snyggat upp sin framtoning och står helt klart för jämställdhet och lika villkor på alla nivåer. Jämställdhetsarbetet går vidare och ju mer framgångsrikt det är desto bättre för oss alla. Vi har ändå kommit en bit från Kamraternas stämma som på 1970-talet bestämde att kvinnliga polisers placering i radiobil skulle göras beroende av beslut från den i den tänkta patrullen som var äldst i tjänsten. Att denne i normalfallet var en man pekade dessvärre ofta mot en orättvis behandling.

Körde hårt med arbetsmiljölagstiftningen och MBL

In på 1970-talet började polisfacket arbeta hårt med arbetsmiljö-lagstiftningen och skyddsombudens verksamhet kom igång vilket fick och fortfarande har stor inverkan på medlemmarnas arbetssituation. Fackets resurser användes till utbildning och skyddsombuden blev med tiden en faktor att räkna med på en rad områden. Medbestämmandelagen, MBL, 1977, påverkade också polisfacket i hög grad.

Ren osämja rådde i flera distrikt

En lång tid främst på 1970-80-talen ingick skyddsombuden huvudsakligen i fackliga sektionen på enheterna. Sektionen organiserade Kamraternas medlemmar lokalt och var den mest aktiva. Utöver den fanns oftast en personalklubb där alla kategorier var medlemmar. Där avhandlades i huvudsak trivselsfrågor. Samarbetet mellan Kamraterna och de andra kategoriföreningarna lokalt varierade en

hel del från enhet till enhet. I bästa fall var det bra och facket kunde visa en enig front mot arbetsgivaren. Men tyvärr fungerade det lika ofta dåligt och ren osämja rådde. En av orsakerna bland flera

var att många ordningspoliser som fick befordran valde att stanna i Kamraterna och blev valbara på lokala förtroendeposter. De hade stundtals svårt att samsas med de som mera snävt representerade sin egen kategori. (Bilderna till vänster – 60- och 70-talen var de stora och stundtals våldsamma demon-

strationernas tid, inte sällan riktade mot USA:s krig i Vietnam. Här förbereder poliser enkel koppelfattning för att bilda en mänsklig mur mot demonstranter utanför USA:s ambassad vid Strandvägen. Vid den betydligt ovanligare dubbla koppelfattningen var polisernas båda händer upptagna och de kunde inte försvara sig. Den var mindre populär. De höga staket som idag omger byggnaden är betydligt mera praktiska.)

Utrymme för helhetstänkande

Hela det här problemet levde starkt under många decennier och många var nog i det tysta både förvånade och bestörta när kategoriföreningarna upphörde på 1990-talet. Det visade sig att det hela fungerade utmärkt. Idag tänker nästan ingen i kategorier och alla företrädare alla i stort sett utan avundsjuka eller misstänksamhet.

En enkel förklaring, som givetvis inte är den enda, är att våra förhandlare idag arbetar för hela polis-kollektivet i Stockholms län. Av det följer ett naturligt utrymme för helhetstänkande och noga planerade, långsiktiga satsningar. Inget är perfekt men många av de som har perspektiv anser att dagens system i högre grad gynnar flertalet och gör det bättre än tidigare.

KAPITEL FEM

Cynism från arbetsgivaren

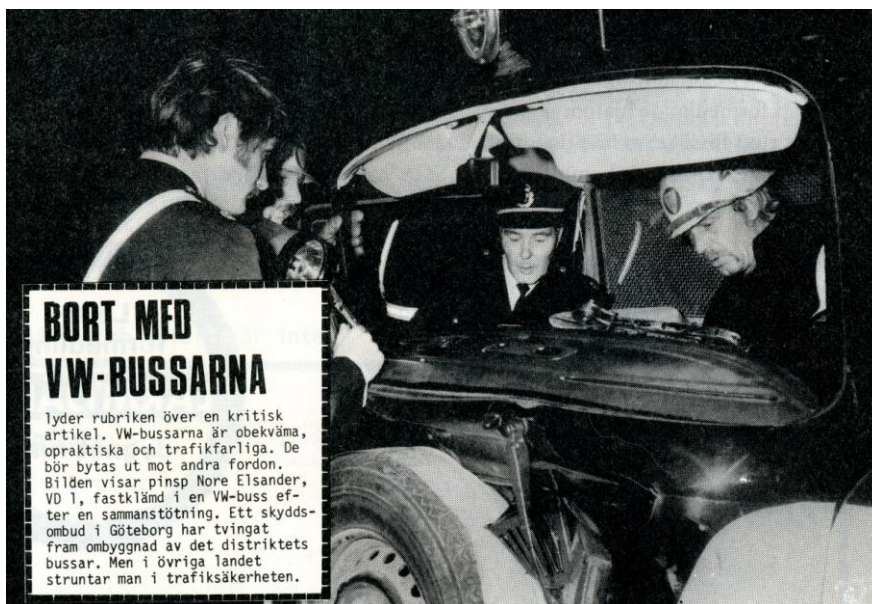
En polisiär katastrof på Gärdet

VW-bussarna som nämndes ovan gav polisfacket mycket arbete på 1970-talet. I Göteborg kom ett skyddsombud på ett skrämmande konstruktionsfel hos fordonen. Om ett av dem vält och kommit att

bli liggande på skjutdörrssidan hade poliserna där bak varit fångade i en dödsfälla om fordonet började brinna – det gick inte att ta sig ut. Myndigheten fick ett föreläggande och Rps tvingades bygga om fordonen – men bara i Göteborg. I Stockholm fick de rulla som tidigare. Än idag blir man upprörd

vid tanken på en sådan häpnadsväckande cynism från arbetsgivarens sida.

(Bilderna till vänster och nedan till höger är hämtade från tidningen Kamraternas Föreningsnytt nr 1/75. Mer om tidningen längre fram.)

Och det är faktiskt inte länge sedan. Ilskan inom Stockholmsfacket var naturligtvis stor. Det hela blev inte bättre av att

VW-bussarna hade en kuslig tendens att oväntat tappa skjutdörren på sidan under färd (gärna utryckning). Detta plus att fordonen inte precis var hälsosamma att frontalkrocka med gjorde att de med dagens regelverk sannolikt fått ställas omgående. Men på 1970-talet blev den fackliga kampen segdragen mot dem och en helt oförstående arbetsgivare. När man i skrivande stund ser den envisa kamp skyddsombuden måste driva mot en motsträvig arbetsgivare på områden som laser och buller kan man tycka att inte så mycket hänt på alla dessa årtionden.

Kompakt motstånd

Arbetstidsfrågorna var högaktuella på 1970-talet. Vi fick en rätt bra arbetstidsförkortning och den stora frågan var hur den skulle läggas in i turlistorna. Stressforskningslaboratoriet på Karolinska

institutet hade gjort en stor undersökning på poliser i flerskift i Stockholm. Forskarna redovisade helt kristallklara fakta som visade att den för kroppen i särklass sämsta skiftesgången är den som inleds med nattur och faller ner mot dagtur. Levnadsåldern förmodades bli avsevärt lägre för de som jobbade så.

Polisfacket gjorde stora ansträngningar att få laboratoriets slutsatser att slå igenom i turlistekonstruktionen. Motståndet från medlemmarna var kompakt. Det tog lång tid att få fram turlistor som till sist accepterades.

Allvarlig lönestrid - igen

Det hade inte gått lång tid efter sammanslagningen när en allvarlig stridsfråga dök upp mellan Stockholm och Polisförbundets styrelse. Stockholm var i mitten av 1970-talet starkt kritiskt till hur förbundet

hanterade lönefrågorna och de skilljelinjer som drogs upp då mellan Stockholm och väsentliga delar av landet i övrigt är de som i sina huvuddrag lever kvar i skrivande stund.

En polisiär katastrof

Den 24 april klockan 23.46 år 1975 exploderade tredje våningen på dåvarande Västtysklands ambassad nära Strandvägen i Stockholm. Det blev slutet på ett drama som pågått i tolv timmar och skördat tre dödsoffer. Sex unga västtyskar från Röda Armé-fraktionen, Kommando Holger Meins, hade barrikaderat sig i byggnaden med ambassadtjänstemän som gisslan.

(Bilden ovan – ambassadens tredje våning brinner, poliser bär ut en frihetsberövad. Bilden nedan t h – dåtidens insatsstyrka d v s vanliga patrullerande i den ökända "norska flytvästen" – en blytung skyddsväst.)

Dramat på Gärdet i Stockholm var en polisiär katastrof . I korthet var det ett rent underverk att poliser inte blev skjutna av förövare eller att poliser inte blev skjutna av andra poliser. Ledningen var oklar och ingen var tydligt utpekad som ansvarig. Till råga på allt står det i dag klart att dåvarande västtyska GSG9, en gränsskyddsenhet tränad och utrustad för terroristbekämpning, troligen redan fanns på plats i ett plan på en flygplats i Stockholmsområdet. Hade inte en terrorist slarvat med sprängmedel och bringat dramat till ett våldsamt slut hade tyskarna med stor sannolikhet ingripit på svensk mark för att mer effektivt skydda tyska liv

och intressen. Det hade man gjort utan skrupler på andra håll i världen. Diplomatiska finesser ryker all världens väg när så mycket står på spel.

Facket medverkade i en utredning om dramat som utmynnade i en rad krav på en helt ny beredskap och ledningsstruktur för att möter liknande händelser i framtiden.

Mästerskap i att studsa batong

Ambassadbevakningen var länge en plåga främst för ordningspoliser i Stockholm. Den hade sin upprinnelse främst i oroligheterna runt amerikanska objekt som orsakades av den raskt växande Vietnambörelsen. Många unga poliser särskilt på Östermalmsstationen tillbringade bokstavligen sina första år i yrket framför amerikanska ambassaden och amerikanske ambassadörens bostad. Några av

dem utvecklade ett svårslaget mästerskap i att studsa batong i gatubeläggningen framför sig. Polisfacket irriterade sig storligen bland annat på en polisintendent från Rps som åkte runt och utlovade polisbevakning både här och där vid beskickningar utan minsta kunskap om Stockholmspolisens resurser att genomföra den.

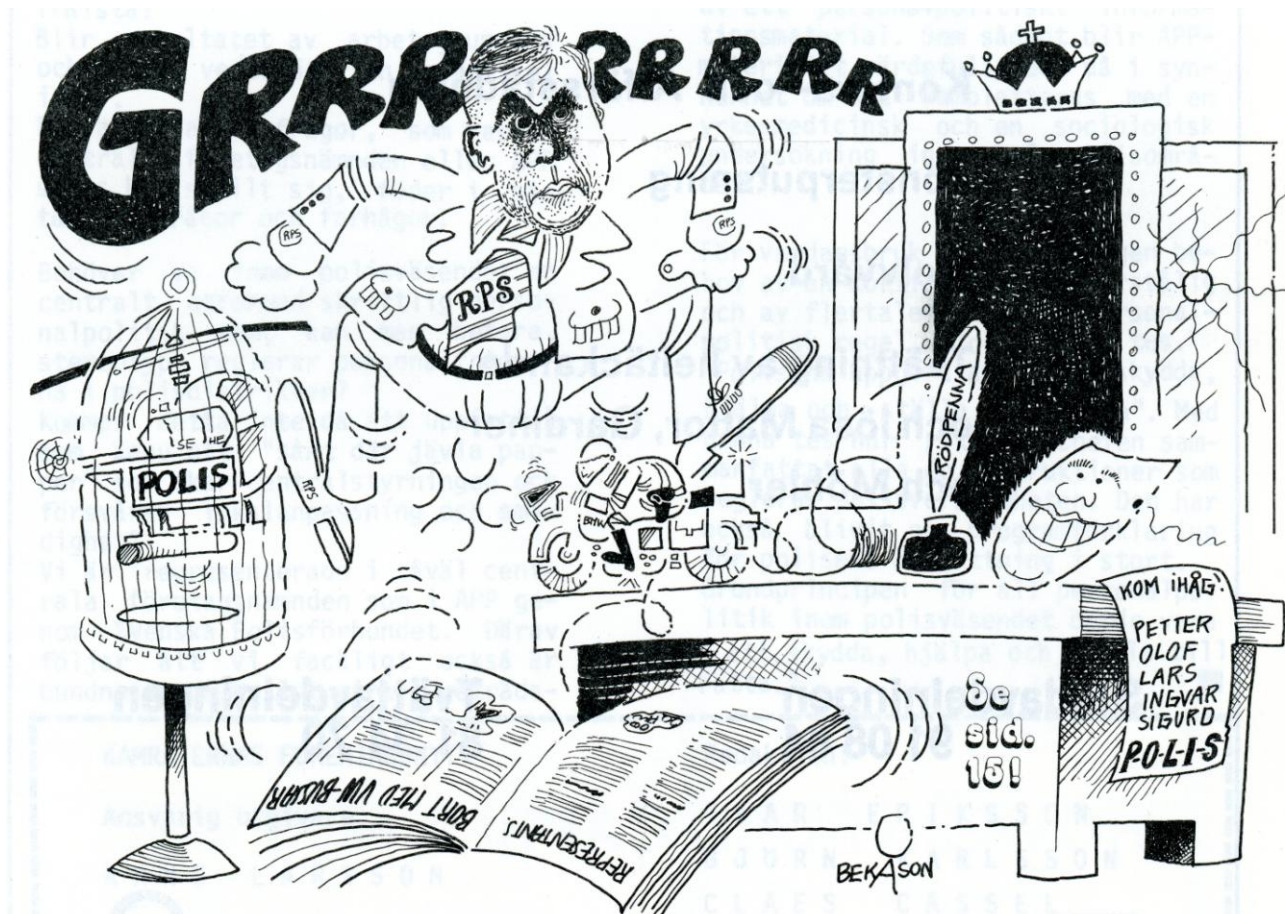
Efter långa förhandlingar nådde man till sist en lösning som dämpade kritiken. Poliser i ambassadbevakning fick konstant halvpass – två timmar ute, två timmar inne – oavsett väderlek och årstid. Efter en tid upphörde frågan att vara ett problem när det blev politiskt möjligt att ersätta poliserna med vaktbolag på fasta bevakningar av diplomatiska objekt. De poliser som tidigare stått på sådana uppdrag noterade dystert att det nu plötsligt blev möjligt att ordna både tak och glasade vindskydd för vakterna – något som inte varit att tänka på när poliser skötte jobbet.

Stockholmsfrågorna fick rimligt utrymme

1979 valdes Gunno Gunnmo (*Bilden ovan*) in i förbundsstyrelsen. Vid kongressen i Malmö 1983 blev han förbundets ordförande. Med en mycket snäv sammanfattning av hans insats kan man säga att han lyckades med bedriften att ge stockholmsfrågorna ett relevant och rimligt utrymme i förbundsarbetet utan att företrädare från landet i övrigt upplevde att de frågorna på ett otillbörligt sätt tilläts dominera. Kritik mot att Stockholm särskilt gynnades var mycket sparsam under Gunnos år på

posten. Efterträdaren har i stort sett helt misslyckats med den här balansen och det är tveksamt om han någonsin eftersträvat den.

Tidigare i den här krönikan har få namn nämnts – fokus har varit på utvecklingen och skeendena. Gunno är värd ett undantag bl a eftersom han var den förste Stockholmspolisen efter N.O. Dahlin 1903 som blev Polisförbundets ordförande!

(Bilderna ovan – även rikspolischefen Carl Persson var lovligt byte i Föreningsnytt. På den här teckningen på ett omslag tar vi upp att han blev så rasande över vår artikel om VW-bussarna i ett tidigare nummer att han tog fram rödpennan och strök tre sådana bussar som skulle ha levererats till Stockholm. Vad han senare tänkte om den här teckningen är inte känt.)

FÖRENINGSNYTT – en rättfram tidning

I det tidiga 60-talet började Kamraterna ge ut en tidning som helt enkelt döptes till Föreningsnytt. Efter en vända i föreningsstyrelsen 1964 blev jag medarbetare i tidningen. Det föll sig senare naturligt att min radiobilkompis Björn Bekåson också trädde

in i redaktionen. Björns drivna teckningar blev med tiden ett varumärke för tidningen med sin respektlöshet och stora träffsäkerhet. Tidningen var överhuvudtaget väldigt rättfram i sin kritik bl a av olika ledningsnivåer. En artikel om polisetik orsakade t ex enormt rabalder och Gunno Gunnmo som då var styrelseordförande i Kamraterna fick försvara sin publikation i ett antal TV-intervjuer. En särskilt utsedd styrelseledamot var hela tiden huvudredaktör och den som hade sista ordet i fråga om innehållet. Några av de som hade det uppdraget minns nog ännu med en rysning de högljudda debatterna på Bergsgatan 23 om vad som skulle få skrivas och inte i Föreningsnytt.

Tingsrätten drog in 564 fridagar

Vittnesmålen var länge en plåga för poliserna i Stockholm. "I år har tingsrätten dragit in 564 fridagar", skrev Föreningsnytt 1975. Tingsrätten, och övriga domstolar, besvärade sig inte att kontrollera hur poliserna jobbade vilket naturligtvis var drabbande för yrkesutövare med flertalet lediga dagar i månaden förlagda på vardagar. Under flera år avvisade domstolarna alla försök till lösningar. Protesterna blev ljudliga – och handgripliga. Poliserna uteblev helt enkelt och tog böterna. Till sist besinnade sig företrädare för tingsrätten efter påtryckningar från polisfacket och en ordning infördes där en kallelse skickades till myndigheten som kunde välja ut en dagtur som då kom att bli rättegångsdag. En mängd otrevliga bråk om ersättningar för inställelse försvann också när myndigheten införde regeln att inställelse som vittne i brottmål alltid är tjänst för polismän. Det kändes väldigt avspänt då att alltid kunna besvara domarens fråga "har vittnet haft kostnader för inställelsen?" med "nä, det är tjänst".

Kritik mot radiokommunikation

1984 var kritiken stark mot dåtidens nya radiokommunikation, "system 80", där överhörningen plötsligt försvann. I och med att man inte fick höra vad som pågick uteblev till exempel möjligheten att bidra med information och att sakta börja röra sig mot händelsen om behov av förstärkning hastigt skulle uppstå. Tidigare system hade varit helt öppna och alla hörde vad alla sa. Nu blev det tyst i etern utom för den enhet som var direkt berörd. Operatörerna på polisradion tog till sig kritiken och tystade det mesta av den genom att helt enkelt gå ut i allanrop med jobben och sedan i de flesta fall vända sig till den enhet man ville skulle ha uppdraget.

Waltherpistolen byts mot Sig Sauer

Ett antal händelser runtom i landet visade på Waltherpistolens svagheter. Bland annat tar en man i södra Sverige beväpnad med samurajsvärd emot ett stort antal kulor i kroppen från polisvapen men fortsätter ändå sina våldsamma och livsfarliga angrepp på poliserna tills inre blödningar försvagar honom så att han sjunker ihop och senare avlider. Polisfacket i Stockholm hörde till dem som drev kravet på Sig Sauer som nytt tjänstevapen. Det dröjde dock till 1989 innan den delades ut i Stockholm.

KAPITEL SEX

Taket lyfte på Konserthuset! Men TCO-S sviker

Olof Palme mördas - utredningen startar olyckligt

Under senare hälften av 1980-talet är det spänt mellan ordningen och krim i Stockholm. Poliserna på gatan är svårt underbemannade medan krim inte känner av vakanserna på samma sätt. Redan det är en grund för osämja. Krav reses på att yttre tjänst ska betalas bättre. Det faktum att en lokalavdelning av förbundet driver de obefordrades sak medan krimpersonalen har sitt fackliga stöd i en annan gör inte saken enklare. Smala gruppintressen styr debatten. Sakta kom

osämjan mellan krim och ordning att överskuggas av en annan fråga som byggde upp ett brett och beslutsamt engagemang av ett format som söker sin like – 15.000 kr NU!

Dags igen för massjukskrivning

1955 inträffade, som tidigare nämnts, midsommarsjukan då ett djupt missnöje särskilt inom Kamraterna drev en stor del av de tjänstgörande att sjukskriva sig. Trettio år senare, 1985, var det dags igen när stor irritation över lönerörelsen fick många hundra poliser att sjukskriva sig samtidigt i Stockholm. Rikspolischefen uttalade i medierna att han skämdes över poliserna vilket inte torde ha gjort saken bättre.

Samma år fick huvudstadsborna till sin häpnad uppleva en demonstration av poliser med skyltar, banderoller som tågade genom Gamla Stan (*Bilden på följande sida*) och landade utanför avtalsverket vid Slottsbacken där händelsevis förhandlingar just pågick runt polisfrågor. Missnöjet lade grunden för kampanjen 15000 kr NU! Trots ett svek från TCO lyckades den och fick bli till följd en efterlängtd statushöjning av polisyrket.

Taket lyfte i Konserthuset – 15000 kr NU!

Det kulminerar för Stockholmspolisernas del i stormötet i Konserthuset den 11 september 1989. För de som var med framstår dagen som den då sammanhållningen inte hade en enda spricka. En vanlig polislön då var 9.300/mån och kravet på 15.000 kr NU! gick som en våg genom hela kollektivet. Taket höll på att lyfta i Konserthuset och de utomstående som var med behövde inte tveka – Stockholmspoliserna hade inte en tanke på att backa från det kravet.

Det gick både bra och dåligt

Senare på hösten samlades Polisförbundet till en extrakongress som hölls på Hotel Foresta i Lidingö.

Kongressens i stort sett enda uppgift var att ta ställning till bud som förväntades komma från de pågående förhandlingarna. När budet väl kom förkastades det och Polisförbundet beredde sig i stället på konfliktåtgärder. Medlemmarna krävde

sådana. De flesta var helt inne på tanken att våra krav måste understrykas med strejk. Möjligheten att vi skulle backa igen fanns inte vid den här tiden.

TCO-S svek poliserna

Där blev det platt fall. Polisförbundet förfogade inte över konfliktåtgärderna. Det var dåvarande TCO-S (förbunden på det statliga området) som avtalsenligt kunde använda det vapnet och TCO-S enades om att polislönerna inte var värda det (situationen är för övrigt likartad i skrivande stund 2010 – Polisförbundet kan inte ensidigt besluta om strejk). Poliserna blev rasande över sveket och det ledde längre fram till att en förbundskongress enades om att lämna TCO-S.

Ett pikant inslag kommer någon tid efter TCO-S beslut att inte strejka för poliserna. I debatten hävdade företrädare för huvudorganisationen att Polisförbundet svikit TCO-S i strejkfrågan! Det var en historieskrivning värdig propagandamakare i George Orwells "1984" typ "Krig är fred".

Svinhugg går igen

Möjligen kan man påstå att svinhugg går igen. 1992 krävde TCO-S-förbunden solidaritet av oss när det gällde kostnaderna för arbetslöshetskassorna. 20 milj kr skulle Polisförbundet betala årligen för något som vi hade mycket lite nytta av. Vår egen kostnad för att stötta drabbade medlemmar beräknades till tre milj kr årligen. Stöd till arbetslöshetskassorna ställde vi inte upp på. Lönefrågan fick trots en del inledande motgångar en ordentlig skjuts framåt och lönerna för yngre poliser kom efter en tid att hamna i området runt 15.000 kr/mån. Bra för oss men också bra för samhället i stort. De flesta bedömare är eniga om att det påverkade polisens status kraftigt positivt. Säkert medverkade detta till att ansökningarna till yrket med åren ökade i antal från en rännil till en bred flod och att de

fortsatt att vara tiofaldt fler än platserna intill skrivande stund. Vilket i sin tur naturligtvis resulterat i att det urval av unga människor som till sist börjar på polisskolan i stort sett är det bästa som går att få. Och idag får de en mer gedigen och adekvat utbildning än någonsin tidigare.

(Bilderna t v: De bästa som går att få.)

Olof Palme mördas

1986 mördades landets statsminister Olof Palme på Sveavägen. För de närmaste var det ett hårt slag och en tragedi men hela svenska folket var dessutom i chock och drabbat av sorg. För Stockholmspolisens blev och är ännu ytterst traumatiskt – skarp och befogad kritik riktades mot insatsen timmarna efter mordet. Saken blev inte bättre av att utredningen togs över av länspolismästaren som helt saknade erfarenhet och sakkunskap rörande spaningsmord. För sina felgrepp i det arbetet tvingades han senare mycket riktigt bort från länspolismästarposten av regeringen som av uppenbara skäl var ytterst känslig för hur utredningen drevs.

Försummelserna kunde inte repareras

Försummelserna i den tidiga förundersökningen gick aldrig att reparera – brottet är som bekant ouppklarat men hör till de som enligt färsk lagstiftning aldrig preskriberas.

Stockholmspolisens utsattes också för en rad misstankar utöver kritiken mot de yrkesmässiga felgreppen. Än i dag finns folk som med stort eftertryck hävdar att en konspiration, där bland annat poliser ingick, låg bakom mordet. Den har aldrig kunnat styrkas på något sätt men kletar ändå fortfarande fast vid oss.

(Bilderna t h – länspolismästare Hans Holmér under en av många presskonferenser om Palmemordet.)

Polisens dag på Gröna Lund

Polisens dag 1986 ordnades på Gröna Lund och arrangör var märkligt nog föreningen Kamraterna. Effekten på till exempel rekryteringen var dock inte märkbar. 1987 började sju aspiranter i Stockholm i juni och sex i december. Personalläget var fortsatt bekymmersamt. Föreningsnytt innehåller en

tänkvärd notis. Ett opinionsundersökningsinstitut har frågat allmänheten om den uppfattar att polisen beskrivs korrekt i medierna. 16 procent svarar ja, 56 procent nej.

Jurister eller poliser

Frågan om jurister eller poliser skulle bli chefer på vaktdistriktena/polisområdena i Stockholm väckte starka känslor på 1980- och 1990-talen. Av tradition hade posterna under 1900-talet besatts med poliser. Nu tryckte juristerna på – det handlade om stora enheter med stor och bred polisverksamhet, ibland väl i nivå med den i en del län ute i landet. Kamraterna slogs hårt för att dessa och även ledningsposter centralt skulle gå till poliser. Poliser ska ledas av poliser!

En utredning inom Stockholmspolisen 1992 slog fast att "Poliskarriären är den naturliga basen för rekryteringen av framtida polisområdeschefer". En ledare i Föreningsnytt 1992 från Kamraternas styrelse uttryckte en klar uppfattning: "Polischefer ska vara poliser". En intervju i Kamraternas Föreningsnytt 1993 kanske kan ses som en vändpunkt. Så klart har det knappast sagts tidigare av en person i besluts- och ansvarsställning:

På väg upp genom glastaket

- Det skulle kunna vara en fördel om man ur det stora kollektivet av poliser, som ju lärt sig yrket från grunden, kunde systematiskt lotsa fram lämpliga chefsämnen, sa länspolismästare Sven-Åke Hjälmaroth till Föreningsnytt. Vi var på väg att slå igenom det s k glastaket som var en benämning på de mer eller mindre "osynliga" hinder som satts upp för poliser att nå de högsta befattningarna. Några få år senare skulle vi få uppleva hur Sven-Åke vid sin pensionering avlöstes av en f d patrullerande polis från det gamla Mariadistriktet på Söder – Gunno Gunnmo. I skrivande stund 2010 ser vi yrkespoliser på allt fler höga befattningar inom Stockholms län.

Leif Widengren mördas

Ett hårt slag drabbade anhöriga och vänner men också hela polisfacket och dess medlemmar 1992 när trafikpolisen Leif Widengren mördades av kriminella på flykt från en brottsplats. Stockholmspoliser hade tragiskt mördats i tjänsten tidigare under efterkrigstiden men i dessa fall hade förövaren gripits kort efter dådet. Mordet på Leif förblev olöst vilket också fanns kvar som ett öppet sår för hans kolleger.

Talar man med poliser med insyn i ärendet hävdar de att brottet möjligen är polisiärt uppklärat men att den som man starkast misstänkte undgick rättvisan genom att själv mördas i en uppgörelse mellan kriminella.

Största omvälvningen någonsin

På 1990-talet inleddes Stockholmspolisens största omvälvning någonsin fackligt och tjänstemässigt. Olof Egerstedt började utreda en sammanslagning av allt polisarbete i Stockholms län under en ledning och utöver det stora förändringar och omfattande förnyelse.

För polisfacket innebar det drastiska omvälvningar. Samtidigt skulle en lång rad fackliga intressen i hela Stockholms län jämkas samman och fungera i en enda styrelse. Och allt gick överraskande bra. Kollegialiteten och känslan av intressegemenskap segrade över bypolitik och egoistiskt hävdande av snäva kategoriintressen. På de cirka femton år som förflutit har samarbetet i länsfacket bara stärkts och i svåra stunder har vi uppträtt som en polis – kvinnor och män starkt förenade i facklig kamp för rättvisa. Ett ganska lyckligt slut på en historieskrivning. Här ser vi nu slutet på Stockholms polisdistrikts polisfackliga historia från år 1890 till år 1994 – det år vi blir Stockholms läns polis.

Ur ett historiskt perspektiv måste man nog anse slutet för kategoriföreningarna var det allra största genombrottet. Du som läst hela Stockholmspolisens fackliga historia här vet att kategorierna – Kamraterna för de obefordrade, ÖK-föreningen för ordningsbefälen, Krimföreningen för de befordrade utredarna och Kommissariesällskapet framförallt för distriktsledningarna – oftare varit i luven på varandra än de samarbetat. Långa tider har de tillhört olika förbund. Få skulle tro att de en dag skulle enas i en sammanslutning.

Allt gick överraskande bra

Här slutar min historik. Jag hör själv till de stämningar och känslor och den kamp i polisfacket i Stockholms stad som fanns under 1900-talets andra hälft. Övergången in i 2000-talet tillhör en ny generation poliser även om det förunnats mig att spela en liten facklig roll under även den epoken. Dess historia ska skrivas av de yngre poliserna som levt mitt i polisfacket i hela Stockholms län, format det och styrt det in i det nya millenniet. Måtte den också bli skriven – snart.

Claes Cassel

STOCKHOLMSKARTOR PÅ <http://www.stockholmskallan.se/Jamfor-kartor/>

Det här är en länk till en fin funktion i Stadsmuseums "Stockholmskällan" på Internet. Här kan den intresserade se och jämföra stockholmskartor från 1625 fram till dagens. Möjligheter att t ex zooma och skriva ut finns.

NEDSLAG I BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN I STOCKHOLM (CA-SIFFROR)

1290-talet	3 000
1590-talet	9 000
1670-talet	45 000
1790-talet	72 000
1880-talet	200 000
1980-talet	647 000
2010	847 000
Stockholms län 2010 ca 2 054 000	

POLISENS ALLMÄNNA

HISTORIA I STOCKHOLMS STAD

Ett slags civil polis i Stockholm skymtar redan på 1300-talet då Magnus Erikssons stadslag föreskrev att "alla skola de vård och vaka som byamän äro och burskap ut givit hava".

(Bildens ovan – den medeltida stadens gytter av små hus som burvården patrullerade i. Slottet Tre kronor med Storkyrkan till höger och Tyska kyrkan längst till vänster i bildkanten. Det nutida gatunätet var redan urskiljbart med Västerlånggatan från bron strax bortom Storkyrkan, Svartmangatan som går från Stortorget till vänster om Storkyrkan mot Tyska kyrkan och Tyska brinken som löper från muren vid Mälarstranden och möter Köpmangatan som kommer från Stortorget. Modell i Stockholms Medeltidsmuseum.)

"Vård och vaka" är ett gammalt begrepp som förekommer redan i Bjärköarätten (nordisk handelsplatslag från tidig medeltid) tillkommen ett hundratal år före stadslagen. "Vården" eller "burvården" blev benämningar på de som patrullerade stadens gator med uppgift att stävja "nattabuller" och hålla ordning i staden under dygnets mörka timmar. "Vården" hade också uppdraget att vara brandvakt. Ordningshållning och brandskydd är mer eller mindre tätt sammankopplade ända fram till 1800-talets mitt då de två ansvarsområdena renodlades tydligt.

Tolv man i nattliga vårdstyrkan 1475

Hur många ingick i "vården"? Hävderna ger inga klara besked. Men 1475 finns ett borgmästarbeslut. Då det inte var några viktiga besök i staden ansågs det räcka med tolv man i vårdstyrkan – tre från vart och ett av de fyra kvarter staden indelades i på den tiden.

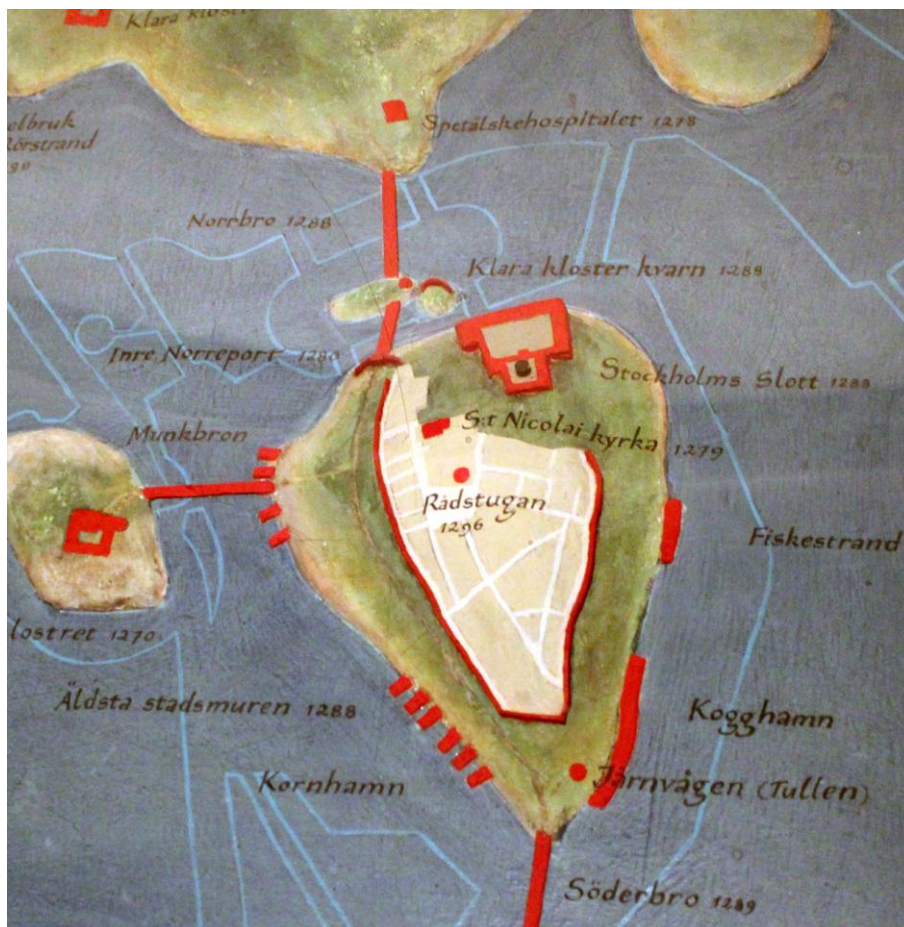
Patrulleringen började när vårdklockan i Bykyrkan (Storkyrkan) ringde och stadens portar stängdes. Under vintern tjänstgjorde vården från 8 på kvällen till 6 på morgonen. Sommartid gick den på 21 och slutade 4.

De som patrullerade skulle vara utrustade för uppdraget. En uppgift från 1476 föreskriver att "den i vård går, have pansare (järnhatt), armborst, sköld och krevita (bröstharnesk, *bild ovan*)".

"Hugg mot vården"

Uppträdde vården samlad eller i mindre grupper eller rentav enkelpatrullerande? Det finns få uppgifter om det. Ur domar kan man möjligen härleda att de i alla fall troligen gick två och två. Att våldföra

sig på vården straffades rätt hårt. Peder Persson Rävaklo fick böta tolv mark 1490 "för han slog vårdmannen". Det högsta bötesbeloppet man hittat för "hugg mot vården" är åttio mark från 1477. Det var en stor summa pengar.

(Bilderna t v - staden i tidig medeltid, stadsmurarna går i Väster- och Österlånggatorna.)

Något om pengar och deras värde: den lägsta valören var penningar och åtta sådan var lika med en örtug. Tre örtugar blev ett

öre och åtta öre kunde växlas mot en mark. Runt 1450 kostade ett par mansskor ett öre, knästövlar två och höga stövlar fyra öre paret. En ungt får betalades med ett öre, en ko med två mark och en

oxe med fyra. En murmästare tjänade inklusive kost åtta öre (en mark) om dagen, en dräng fick fyra och en dagsverkskarl tre öre per dag

Bysvenner skötte ordningen på dagen

På dagen då det var mycket folk i rörelse och färre brott sköttes ordningen av bysvenner. De var omkring fyra till sex i staden och fick sin lön ur de böter de kunde klämma borgarna på vilket gav upphov

till ändlösa konflikter. Fritagning av en fånge som bysvennerna var i färd med att föra till "Siskeburen" (arrest) kunde bli dyrt. Exempel finns på att förövare fått betala upp till 160 mark (40 oxar!). Med medeltidens slut försvann bysvennerna tillsammans ur stadens historia.

(Bilderna till vänster – 1500-talets Stockholm. Stadsmurarna har flyttats från "långgatorna" ner mot vattenlinjen. De ljusblå linjerna i vattnet markerar nutidens strandkant. Modell i Stockholms Medeltidsmuseum.)

Genom åren var det ett stort problem att få Stockholms borgare att fullgöra sina skyldigheter i världen. En tid fick staden se sina första

kvinnliga "poliser" eftersom borgarna skickade ut sina fruar. Det blev förbjudet efter en tid. Men det var troligen inte av omtanke om kvinnorna. En borgarhustru då var van att bestämma över många människor och hade säkert oftast åtskilligt med skinn på näsan. Förbudet berodde snarare på att man ville hålla borgarna till sina plikter.

Vaktkår av yrkessoldater

Men det var inte lätt trots att höga böter hotade. Borgarna var inte roade av att gå omkring i mörka gränder och hela tiden löpa risk att åka på stryk från berusade nattvandrare. Tänkeböckerna vimlar av domar mot försumliga borgare. Böterna var sällan över tio mark men oftare runt fem vilket kan jämföras med påföljden för våld mot världen.

Johan III (Bilderna till höger) (1537 – 1592) var den som tröttnade på bråket med borgarna och gjorde ett försök med en fast vaktkår av yrkessoldater. Det blev ingen succé. Historien vimlar av krångel med borgerskapets betalning för vakten och med de ersättare som skickades istället. Karl IX skriver 1607 att "de sänder intet annat än en hop drängar och tiggegubbar". De yrkesknektar som ingick i vakten hade också problem

med sina attityder och det kom ofta till rena handgripligheter mellan dem och hyggliga borgare. Klagomålen på vakten haglade.

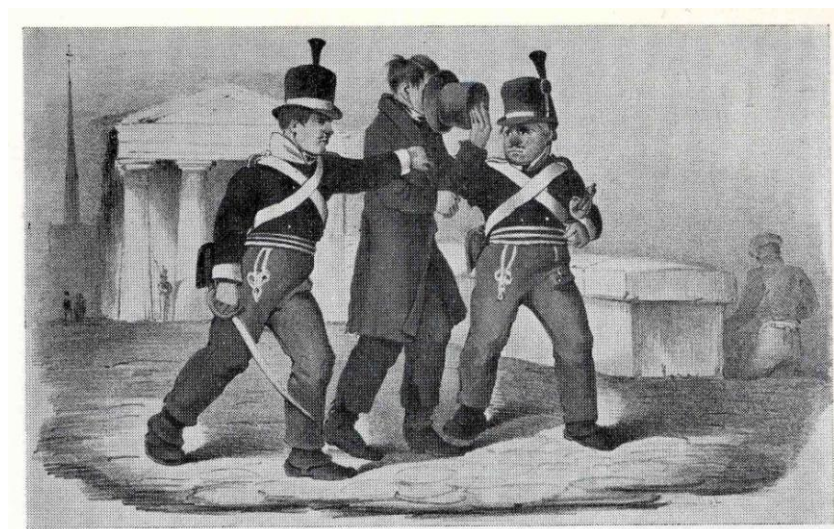
ÖVERSTÅTHÅLLARÄMBETET

inrättades genom 1634 års regeringsform. Överståthållaren skulle vara "stadsens och borgerskapets förman" och tillsammans med magistraten "förse staden med all god ordning och politi". Överståthållarämbetet behöll sin särställning bland landets stadsledningar och överlevde ända till 1967 då det gick upp i länsstyrelsen för Stockholms län ledd av en landshövding liksom landets övriga län. För polisens del skulle det dock, som framgått ovan, dröja ytterligare åtskilliga år in på 1900-talet innan den fick en länsorganisation.

Tillsätta och organisera en stadsvakt

Men 1634 skulle Överståthållaren tillsätta och organisera en stadsvakt som bestod av en stadskapten och 24 stadssoldater. De delades in i två grupper som vardera stod under befäl av en vaktmästare. Begreppet vaktmästare som i modern tid beskriver en ganska underordnad medarbetare för enklare sysslor avsåg då en verklig "mästare" – det vill säga en som i kraft av erfarenhet och kunskap ledde arbetet inom vakten. En tidig station för stadsvakten låg på Själagårdsgatan. Vaktmästarna hade bland annat uppdraget att en gång före och en gång efter midnatt vid "ovissa" tidpunkter inspektera stadsvakten och se till att de höll sig vakna och acceptabelt nyktra. En sentida upplaga av dessa var inspektionsbefälen som fanns kvar fram till skiftet mellan 1950- och 1960-talen. Vaktmästarna kunde utdela diverse bestraffningar till stadsvakterna för försumligheter men vad dessa än ställde till med fick de inte avskedas utan rannsakan och dom.

Två troppar om vardera 23 man

Stadsvaktens lön var dålig. De fick 60 daler silvermynt om året. Vid den tiden var en daler värd fyra mark och på den gick 8 öre eller 192 penningar. En tunna råg gick på tre daler, ett tjog ägg kostade fem öre och ett par skor en daler fyra öre. Det är lätt att se att 60 daler rann iväg rätt snabbt.

Redan 1642 ökade stadsvakten (*Bilden t v*) till två troppar

om vardera 23 man – den östra och den västra. 1659 ökades styrkan till 100 man men redan 1660 besinnade sig stadens styrande och drog ner den till 60. Det var dock för klent och 1667 utökades styrkan med 36 man ridande stadsvakter som skulle bevaka malmarna under ledning av en vaktmästare. Försöket ansågs misslyckat och rytteriet drogs in efter kort tid och vakterna fick ingå i den ordinarie styrkan.

Rätt att frihetsberöva och skarpt skjuta

Enligt politikollegiums instruktion skulle vakterna stävja bråk och oljud med tillsägelser. De fick bara frihetsberöva våldsvärkare och tjuvar. Däremot hade de i alla lägen rätt att "bruka Gewalt (våld) emot dem som emot vakten föröva Gewalt".

Det blev snart klart för det styrande att det inte räckte med tillsägelser mot bråkmakare. På 1670-talet fick stadsvakten rätt att frihetsberöva även dessa och sätta in dem i arrest. De styrande märkte att det blev allt vanligare att gatans invånare gav sig på stadsvakterna. "Det får inte ske", slog man fast i en förordning från 1679 och "haver bemälte stadsvakt det med vapen att (av)styra." Skulle angripna i något läge bli vakten övermäktig "haver stadsvakten lov och frihet däruppå med skarpt att skjuta och eld giva."

Angriparen får skylla sig själv

I lagtexten konstateras torrt att den angripare som därvid kommer till skada eller dör får skylla sig själv. Men om någon däremot skadar stadsvakten ska förövaren straffas hårt. 1690 understryks det nämligen att "ingen ska understå sig vid hårt och exemplart straff till görandes att överfalla eller sätta sig emot stadsvakten".

Det var hårt och farligt att vara stadsvakt och rekryteringen gick trögt. Staden ville inte höja de 60 dalerna – det talades till och med om att sänka dem till 40 – men till sist kom man fram till att som sporter ge vakterna en tredjedel av de böter de drog in när de lagförde ordningsförseelser av olika slag.

1661 antogs en brandordning för staden som innebar att ett antal brandmästare tillsattes. Dessa hade brandvakter under sig som under sin patrullering också skulle ingripa mot ordningsstörningar. Till detta kom ett antal uppsyningsmän med polisiära uppgifter i övervakningen av handeln. Det blev fler och fler vakter av olika slag mycket beroende på den centrala roll i styrelsen av riket som Gustav II Adolf och Axel Oxenstierna givit Stockholm i de lagar som kom att genomföras 1634 – två år efter kungens död vid Lützen.

Stadsvakten tvingades anställa egen läkare

När Stockholm på 1700-talet gick in i frihetstiden stod det illa till med stadsvakten. Framförallt det farliga arbetet (politikollegium hade till och med tvingats anställa en egen läkare för tillsyn av alla vakternas skador) och den usla avlöningen som fortfarande var 60 daler per år gjorde det snart omöjligt att få hyggligt folk att ta jobbet. Staden sänkte sig tidvis så lågt att man satte in krigsfångar som stadsvakter vilket givetvis inte förbättrade relationen till allmänheten. 1722 hade stadsvakten fått en

liten lättnad – man slapp jaga lösdrivare och bevaka fångtransporter vilket ansågs förnedrande. En särskild kår inrättades för det som snart fick öknamnet "paltarna" (*Bilden t h på föregående sida.*). Stadsvaktens öknamn var sedan länge "korvar". Det är möjligen en härledning från tyskan – stadsvakter i Tyskland kallades "Hans Wurst" eller "Würstel", det tyska folklustspelets dummerjöns. Översättningen till "korv" låg nära till hands. Det är också möjligt att det är en folklig förvrängning av "corps-de-logi" som var den officiella benämningen på stadsvaktens vaktlokal.

Gustav III tog poliskåren i "sitt nådiga hägn"

1776 kom en genomgripande förändring av stadens vakt. Gustav III hade låtit undersöka "huvudorsakerna till politiens förfall här i recidencet" och kommit fram till att mycket måste göras. En viktig åtgärd var att inrätta en tjänst som polismästare. Utöver det anställdes ett stort antal nya chefer i tidens anda. Gustav III tog också poliskåren i "sitt nådiga hägn" vilket innebar stränga straff för den som förgrep sig mot polisbetjäningen.

"Kongl. Police Kammaren" byggdes upp och fick lokaler i Tessinska palatset vid Slottsbacken. När staden nu indelas dyker för första gången ordet "trakt" upp i hävderna som benämning på ett område. Ännu i början av 1960-talet kunde man höra äldre poliser tala om till exempel "att komma ut på trakt" – det vill säga lämna centralpolisen och få placering på ett vaktdistrikt.

Uniform infördes med en dubbelknäppt långrock som nådde något nedanför knäna och en hög hatt. Beväpningen utgjordes av en knölpåk (*Bilden ovan*).

Poliserna hade ännu

ingen uniform

Polisbetjäningen hade ännu inga uniformer. De hade tjänstetecken i form av en bricka i metall med Sankt Eriksbilden som hängde i en kedja runt halsen. Löneskillnaderna var svindlande – en polismästare hade 1200 riksdaler om året – en övergevaldiger (arbetsledare) 150, en ordinarie polisbetjänt 50 och en på extra stat 30 riksdaler.

Knölpåk vapnet

Organisatoriskt hände sedan inte mycket förrän 1839 då begreppet polisvaktkontor dyker upp. Nu börjar man också kunna skönja den indelning med namn efter församlingarna som kom att bevaras ganska intakt fram till 1972: Nicolai (Gamla Stan), Klara, Kungsholmen, Adolf Fredrik, Jakob, Johannes, Ladugårdslands församling (Östermalm), Katarina och Maria.

Rätt att bära sabel infördes

Borgerskapet klagade dock fortfarande på polisbevakningen inte minst nattetid. På 1840-talet anställdes extra betjänter som hjälpte till med bevakningen nattetid. Yrket var fortfarande mycket farligt och på 1840-talet fann de styrande att det började bli alltför vanligt att poliser överfölls och skadades. Man införde en rätt att bära sabel – vilken poliserna dock fick bekosta själva.

1850 blev ett viktigt år och det som polisen i Stockholm i sin moderna form räknar som sitt födelseår. All bevakning av ordningen i staden övertogs av polisen – både den gamla stadsvakten och brandvakten hade fram till dess haft polisiära uppdrag. Stadsvakten fick nu delvis brandskyddsuppdrag och omorganiserades i viss mån till en rådhusvakt. Flera viktiga principer slogs fast för polisen.

Flera viktiga principer slogs fast

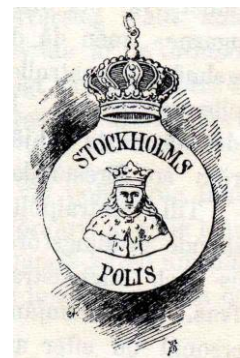
- Bara poliser skulle utföra polisarbete
- Poliser skulle bara arbeta med polistjänst
- Numerären skulle utökas för att leva upp till de två första principerna och
- Löneförmånerna i kontant lön skulle medge ”tillräcklig bärning” för poliserna. Del i böterna som avlöning försvann.

Organisatoriskt fick nu trakterna även en numrering som kom att följa dem ända till 1972: Första (Nicolai, del av), andra (Nicolai, del av) tredje (Kungsholmen), fjärde (Klara), femte (Adolf Fredrik), sjunde (Östermalm) och åttonde (Katarina). Ordningstalen sjätte (Jakob) och tionde (Maria) kom med tiden att tilldelas inkorporerade förorter (Bromma respektive Enskede). Nicolai blev senare en trakt och då blev tvåan över för Maria som behöll den till 1972.

Kåren uniformerades ordentligt

Titeln överkonstapel, ÖK, syns nu för första gången, den hängde med långt in på 1900-talet och används skämtsamt här och där än i dag. Kåren uniformerades ordentligt med rock, byxor, väst, kappa av läder och en hög hatt med en skyddande skärm fram och ett nackskydd bak. Tjänstevapen var sabel och träbatong. Polisbrickorna behölls för spaningsarbete.

Poliskommissarier vid den här tiden tjänade årligen 600 riksdaler banko, överkonstaplar 400, konstaplar 300, extrakonstaplar 100 och reservkonstaplar 25 riksdaler banco.

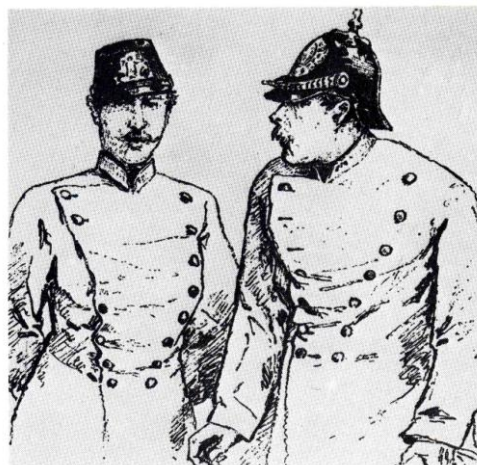
Polisen skildes från dömande makten

1864 togs ännu ett viktigt principiellt steg – polisen skildes helt från den dömande makten den haft fram till dess. I stället inrättades särskilda polisdomare som hade hand om den mängd enklare mål som polisens arbete resulterade i. Polisdomarna fanns kvar ända in på 1960-talet innan tingsrätterna övertog alla ärenden. Poliserna som tillsatts i den nya organisationen räckte inte trots den uttalade ambitionen. Fritidspass blev mycket vanliga och till exempel ett nattpass betalades med 24 skilling banco, motsvarande ca 55 öre.

Straffet har mildrats betydligt

Disciplinen var mycket hård. Den polis som inte anmälde sjukdom minst en timme före sitt pass början fick böta 32 skilling. Samma straff utdömdes för den konstapel som kom för sent till ett pass – oavsett hur obetydlig förseningen än var. Man anar gamla inrotade föreställningar bakom det även i modern tid obönhörliga kravet att komma i tid till utsättning – även om det informella ”straffet” – nu i form av tårta till turen - mildrats betydligt.

På 1850-talet tillkom en kriminalavdelning. 1853 avdelades fyra konstaplar att tjänstgöra på den. De fyra var inte bundna till någon trakt. Tidigare hade spaningar efter brottslingar bara skett i den trakt där brottet begåtts – det var inte alltid framgångsrikt. Tvärtom visade sig behovet av poliser som rörde sig över hela staden vara stort. Redan 1866 bestod detektiva polisen av fem överkonstaplar och sjutton konstaplar.

1887 kom pickelhuvan

En sedlighetspolis tillkom 1864 och bemannades med en överkonstapel och två konstaplar. Ett polisrytteri byggdes upp 1883. Först arbetade åtta konstaplar med lika många hästar där men styrkan utökades snart till en överkonstapel och tolv konstaplar. En ordonnansavdelning för handräkningsuppdrag inrättades 1885 med en överkonstapel och sex obefordrade. 1887 bildades piketen vars fordon var en vagn och en släde. Samma år skapades hittegodsavdelningen. De uniformerade specialpoliserna samlades i en centralavdelning och de bar bokstäverna ”CP” på axelklaffarna.

1887 infördes pickelhuvor som bars under plusgrader – en pälsmössa infördes för dagar då temperaturen sjönk under noll.

(Bilden ovan t h – den franskinspirerade keppin ersattes av pickelhuvan med omisskännligt tyskt ursprung.)

Den s k ”dödrapporten”

Arbetstiderna var mycket hårda med pass som kunde vara upp till 20 timmar och mycket lite fritid. Ständiga kommenderingar med anledning av t ex julhandel, skridskoåkning och föreställningar på Gröna Lund slet sönder den lilla ledighet som gavs. Befälen hade oinskränkt makt över de obefordrade genom olämplighetsparagrafen som sattes i kraft genom den s k ”dödrapporten” där ett befäl kunde hemställa att en konstapel som han fattat agg mot skulle avskedas.

In i 1900-talet med stora förändringar

För att upprätthålla ett sken av rättvisa kallades konstapeln till ett förhör med polismästaren som förhørsledare och domare och författaren av ”dödrapporten” som åklagare. Utgången var dock given och många konstaplar gitte inte komma till förhöret utan lämnade bara in sabel och uniform och försvann.

Så såg det ut när polisen i Stockholm gick in i nittonhundratalet som under sitt spann skulle medföra mera genomgripande förändringar och större utbyggnad än under alla århundradena sedan de första polisliknande patrullerna dök upp i huvudstadens historia.

Detektiva avdelningen växte snabbt

Staden växte snabbt på i nittonhundratalets början. 1904 – 1905 förvärvade staden mera mark – 2000 hektar – än vad den tidigare egentliga staden täckte för yta. Till slut började man 1913 inkorporera hela kommuner – Brännkyrka med Enskede – och tre år senare hela Bromma. 1949 tog Stockholm hand om hela Spånga och Hässelby, 1961 Vårby och 1962 Järvafältet.

För polisen innebar det här att man 1913 (som tidigare nämnts) fick ett tionde distrikt, Enskede. 1944 slogs Jakob samman med Klara och siffran sex kunde användas för Bromma och Vällingby (Bromma hade tidigare hört till Kungsholmen). 1956 tillkom elfte distriktet, Midsommarkransen, och 1962 det tolfte, Farsta.

Den detektiva avdelningen som vuxit snabbt och fortsatte att växa fick nytt namn 1917 och kallades kriminalavdelningen. 1906 hade ett signalementskontor för fotografering och fingeravtryckstagning upprättats inom avdelningen (*Bilden t h*). Redan 1921 omvandlades kontoret till Statens centralbyrå för fingeravtryck och 1939 blev byrån Statens kriminaltekniska anstalt.

Van att döma på konstaplarnas vittnesmål

De första trafikförordningarna i Stockholm kom i början på 1700-talet. Så kallat "överdådigt körande" straffades strängt. "Då kuskar mötas åt, de vardera styra till vänster" stod det också. Vänstertrafik kom snart att påbjudas i hela landet utom en period 1718 – 1734 då högertrafik påbjöds för postväsendets diligenser vilket andra trafikanter förstås var kloka nog att rätta sig efter. Men från 1734 till 1967 rådde vänstertrafik. Den veterligen förste trafikdirigerande polisen är dokumenterad i en tidningsillustration från 1888 när en konstapel mitt i Götgatan ser till att ångspårvagnen nerifrån Slussen får fri väg (Bild i den fackliga historiken ovan). Den förste bilist som rapporterades för vårdslöshet var en direktör från Lidingö som konstapeln menade kört "med den värsta fart" Strandvägen österut. Direktören nekade och bjöd till och med polisdomaren på en provtur som roade denne mycket. Men han var van att döma på konstaplarnas vittnesmål och beslutade ändå om 15 kronor i böter.

"50 kr i böter. Nästa mål!"

Rent parantetiskt ett personligt minne: En man hade förvånat alla från polis till domare med att efter någon tid ändra sitt första erkännande och neka till att ha varit full när jag införde honom i arresten i

Gamla stan i 1960-talets början. Han dök upp inför en av de sista polisdomarna som var i tjänst och bedyrade sin oskuld. Domaren vände sig trött till mig som var inkallad som vittne men inte mindes just denna fyllerist: Brukar konstupeln inmana nyktra personer i arresten? Nej, svarade jag sanningsenligt, det hinner vi inte i Gamla stan. Vi får koncentrera oss på de som inte tycks klara att ta sig från platsen själva. Klubbslag, 50 kronor i böter. Nästa mål!

Hursomhelst – trafiken ökade och 1924 ansåg staden att det behövdes rörlig trafikövervakning. Sex konstuplar – som allmänheten kom att kalla ”jagare” (*Bilden t h*) – fick uppdraget att hålla ett öga på bilisterna från tre stora motorcyklar med sidvagn. 1931 inrättades en trafikavdelning. Till den kom också en bit in på 1960-talet alla trafikdirigerande konstuplar i vaktdistriktet att höra. Senare övertog distriktskonstuplarna dirigeringen. Under 1970-talet ansågs de utbyggda trafikljusen ha gjort ”handjagningen” överflödigt.

Hästarna till Östermalmsstationen

Piketen hade vid bildandet placerats i femte distriktets lokaler vid Kammakaregatan. 1902 flyttades den till sjunde distriktet vid Storgatan. Här kom den att stanna till 1948 då den flyttades till polishuset tillsammans med en annan piket som byggts upp 1929 i Maria. 1913 motoriserades piketen med en helt öppen Scania Vabis med två längsgående bänkar med plats för totalt åtta man. Den fick de dras med till 1932 då den bör ha varit åtskilligt nedgången. Den byttes mot en Mercedes Benz. 1913 fanns för övrigt ytterligare två bilar inom polisen i Stockholm. Polismästaren hade en, kriminalavdelningen en annan. Polisrytteriet (*Bilden t h – två konstuplar patrullerar förbi ett avsnitt av Birger Jarlsgatan där nr 39 numera ligger.*) fick 1907 nya stall i polishuset. 1950 flyttade 26 av hästarna till Östermalmsstationen. 1957 var alla polisens hästar samlade i Livskvadronens kaserner vid Lidingövägen där de ännu är kvar.

1924 första kända dödsfallet i kokainmissbruk

Stadens första polishundar köptes in 1910. När Bromma och Brännkyrka inkorporerades ökades antalet och 1945 fanns tjugo hundar. 1964 var numerären 32 hundar. Genom åren har åtskilliga klåfing-

riga byråkrater varit ute efter påstådd större effektivitet. Ett förslag som diskuterades mycket var att hundarna skulle "stallas" och hämtas ut av de poliser som för tillfället tjänstgjorde i stället för att hunden var en "familjemedlem" hos varje hundförare. Förnuftet segrade till sist och familjemodellen slogs fast.

En hamnavdelning inrättades 1921. Redan i maj fick avdelningen sin första båt. 1933 kom ännu en. Under en period hade Stockholm även en särskild tullpolis från 1923 till 1938 då den överfördes till statspolisen. Den arbetade med hembränning och spritsmuggling och redan från början även med narkotikasmuggling. 1924 inträffade det första kända dödsfallet till följd av kokainmissbruk.

Poliser som inte backade för någon

En som var med på den tiden var Gustaf Adolf Blomberg som berättat om sin polisbana i Stockholm i Nordiska museets skriftserie. Boken är mycket intressant och detaljrik. Just jakten på spritsmugglare beskrivs målande och drastiskt. Gustaf Adolf skildrar också hur den arbetssamma och farliga tjänsten på Stockholms gator skapade hårdföra och härdade poliser som inte backade för någon. Han var vid ett tillfälle kommenderad till Sandarne söder om Söderhamn där svåra oroligheter brutit ut mot strejkbryteri. Han skriver att han privat hade stor förståelse för arbetarnas sak men att han ändå måste sköta polisjobbet objektivt.

Oroligheterna i Sandarne underblåstes av kommunistiska agitatorer och situationen var explosiv. Landsfogden (bl a polischef) beslutade att skicka fram inkommenderade stockholmspoliser i främsta linjen eftersom han inte litade på att lokala poliser och fjärdingsmän skulle kunna stå emot. Gustaf Adolf Blomberg noterar torrt att han och huvudstadskollegerna var vana att alltid få ta första stöten, det bekom honom inte för "nog skulle det gå bra långt innan vi sexton stockholmare strök på foten för ett par tusen norrlandskommunister". Så blev det inte heller.

1940 inrättades en radiobilavdelning

I samband med att andra världskriget kom hotande nära byggdes under stort hemlighetsmakeri (till och med lagarna kring verksamheten var hemliga) en allmän säkerhetstjänst upp som doldes bland kriminalavdelningens ordinarie rotlar och fick underståthållaren Eric Hallgren som chef. Den överfördes senare till statspolisen.

(På bilden t v provas olika sätt att polismärka en bil på ett ännu rätt obebyggt Gärdet.)

De första försöken med radio i fordon gjordes 1932 i tionde distriktet, Enskede. Ett antal motorcyklar fick radio. Apparaterna skakade snabbt sönder och försöket avbröts. 1938 – 1939 byggdes radio in i tre bilar. Det försöket föll väl ut och i februari 1940 inrättades en radiobilavdelning. Redan 1945 bestod den av tio bilar (åtta i

reserv) och 1960 var det 35 (sju i reserv). 1972 var avdelningens saga all och bilarna fördelades på distrikten.

Vaktdistriktens antal reducerades till hälften

Den här historiken slutar just 1972. Förstatligandet kom 1965 och från den tiden började krafter utifrån (läs: Rikspolisstyrelsen) lägga sig i hur polisen i Stockholm var organiserad och skötte sitt jobb. Trots betydande motstånd från poliser och även politiker genomdrevs en omorganisation 1972 som raderade ut den uppbyggnad som till mycket stor del byggd på närkontakt med lokalsamhället runt omkring. Antalet vaktdistrikt reducerades till hälften – sex stora stationer. Med facit i handen kan man slå fast att bristen på kontakt med polisen, som medborgarna klagat så mycket över, byggdes in i den nya organisationen och kom att bli bestående. Kvarterspolistanken på slutet av 1970- och början av 1980-talen var en ansats till att bygga kontakt med allmänheten men nådde aldrig längre än så. Närpolisidén i 1990-talets mitt kunde lindrat problemet om den fått tillfälle att blomstra men i stället startades den olyckligtvis strax före en brant utförsbacke i de samhälleliga finanserna och kom att förfuskas genom en anmärkningsvärd brist på politisk principfasthet, uthållighet och framförhållning. Idag växer poliskontoren fram som ett tredje försök att rätta till det som gick fel 1972.

Claes Cassel

Ett urval av årtal av allmän politisk

och facklig betydelse i Sverige 1846 – 1999

1846 Den 24 maj bildas det första embryot till fackförening i Sverige av 35 konstförvanter (typografer, tryckeriarbetare) och faktorer (närmast tryckeriförmän) i Stockholm som fick namnet Typografiska föreningen i Stockholm.

1866 Ståndsriksdagen avskaffas och ersätts med tvåkammarriksdag. 10 % av Sveriges vuxna manliga medborgare blir röstberättigade (inga kvinnor).

1879 6 000 träindustriarbetare i Sundsvalls-området strejkar.

1880 Stockholms snickeriarbetarefackförening, den första egentliga fackföreningen, bildas

1883 Fackföreningarnas centralkommitté i Stockholm bildas.

1884 Den första fackliga arbetslöshetskassan bildas bland typograferna.

1886 Den första kända svenska lockouten äger rum i Göteborg. Typografförbundet, det första fackförbundet, bildas.

1889 Sveriges socialdemokratiska arbetareparti bildas i Stockholm (fackförbunden såg sig tvungna att bilda en politisk organisation för att kunna få tillträde till de församlingar där stora beslut fattades).

1890 Poliskonstaplar i Stockholm försöker organisera sig men hotas med straff och avsked. 1 maj firas från och med nu som arbetarrörelsens internationella högtidsdag.

1891 Den stora strejken vid gruvorna i Norberg inleds.

1893 Sveriges första Folkets hus och Folkets park invigs i Malmö, den första folkriksdagen (demokratiskt valda men politiskt maktlösa församlingar organiserade av socialdemokrater och liberaler (folkpartister) samlas.

1896 Hjalmar Branting väljs in i riksdagen som dess första socialdemokratiska ledamot, den andra folkriksdagen samlas.

1898 Landsorganisationen (LO) bildas.

1899 De fackföreningsfientliga Åkarpslagarna antas av riksdagen. Kooperativa förbundet (KF) bildas.

Åkarpslagarna, benämning på vissa bestämmelser om bestraffning av brott mot arbetsvilliga, d v s strejkbrytare, som infördes i strafflagen 1899 efter motion till riksdagen av riksdagsmannen Per Pehrsson (1853-1950) i Åkarp (därav benämningen). Med dessa bestämmelser kriminaliserades också bl a försök att tvinga någon att delta i arbetsinställelse och att hindra någon att återgå till arbetet. Lagarna, som speglade den tidens politiska motsättningar, kom inte att spela någon större roll i praktiken. De upphävdes 1938.

1901 Polisens första fackförening bildas i Göteborg.

1902 Stora rösträttsdemonstrationer i Stockholm med strider mellan polis och demonstranter och fängelsedomar mot deltagare. Politisk storstrejk för rösträtten med 120.000 deltagare. Ytterligare tre socialdemokrater väljs in i riksdagen. Arbetarrörelsens arkiv i Stockholm grundas. SAF (Svenska arbetsgivarföreningen) bildas.

1903 Stockholmspolisens första fackförening Kamraterna bildas och en dryg månad senare Svenska polisförbundet. Kamraternas ordförande, konstapel N O Dahlin, blir förbundets förste ordförande. Det dröjer sedan 80 år till 1983 innan en stockholmare – Gunno Gunnmo – blir förbundsordförande igen. Många fackliga konflikter för föreningsrätt och högre lön. Galizier (polacker) importeras för att bryta lantarbetarstrejker i Skåne.

1905 Omfattande konflikt inom verkstadsindustrin.

1906 Striden om föreningsrätten hårdnar. Vräkningar i samband med arbetskonflikt i Mackmyra. SAF och LO träffar avtal om rätten att bilda fackföreningar i utbyte mot arbetsgivarnas rätt att fritt anta och avskeda arbetare.

1907 Riksdagen antar den 40-gradiga skalan (som innebär rösträtt efter inkomst och förmögenhet) i kommunalvalen. Rösträtt till 2:a kammaren för män över 24 år, med vissa begränsningar. Tre arbetare i Sandö döms till åtta års fängelse i samband med föreningsrättsstrid.

1908 Ungsocialister i Malmö spränger strejkbrytarfartyget Amalthea (får dödsdomar som senare omvandlas till livstid). De fackliga konflikterna ökar men storkonflikt undviks.

1909 Storlockout och storstrejk. 300.000 arbetare deltar, varav 100.000 oorganiserade. Nederlag för arbetarna. LO förlorar mer än halva medlemskåren.

1910 De första socialdemokratiska ledamöterna i 1:a kammaren i riksdagen.

1912 LO beslutar om industriförbundsprincipen (alla LO-medlemmar som arbetar på en arbetsplats tillhör samma förbund oavsett yrke t.ex. montör, elektriker, chaufför eller tryckare).

1913 Lag om allmän pensionsförsäkring.

1914 Första världskriget bryter ut i juli.

1915 Protester mot dyrtiden.

1917 Revolutionen i Ryssland. I Sverige hungerdemonstrationer i bl a Seskarö, Västervik, Stockholm och Norrköping.

1918 Potatisransonering. Riksdagen beslutar om allmän och lika rösträtt för män och kvinnor och den diskriminerande s k 40-gradiga skalan försvinner. Rösträttsåldern till 2:a kammaren och vid kommunalval är 23 år och till 1:a kammaren (landstingsval) 27 år. Världskriget slutar i november.

1919 Provisorisk lag om 8 timmars arbetsdag. Fackliga centralorganisationen bildas inom LO.

1920 Rösträttsreformen antas av riksdagen.

1921 Riksdagen får sin första kvinnliga socialdemokratiska ledamot.

1922 Kamraterna drivs ut ur Svenska polisförbundet. Svår arbetslöshet, var tredje (!) LO-medlem utan jobb.

1926 Stripakonflikten (arbetare som vägrar att bli strejkbrytare i Stripa gruvfält avstängs från arbetslöshetsunderstöd).

1928 Lag om kollektivavtal och arbetsdomstol — starka protester från LO.

1929 Svår ekonomisk depression.

1930 Den ekonomiska världskrisen når Sverige. LO passerar medlemssiffran 0,5 milj.

1931 Fem arbetare skjuts till döds av militären i Ådalen i samband med arbetskonflikt. Riksdagen rekommenderar företag att ge minst fyra dagars semester åt arbetare med lång anställning.

1932 Alla konstaplar i Stockholm utanför Svenska polisförbundet. Statspolisen inrättas som en direkt följd av militärens agerande i Ådalen. Kreugerkraschen, depression och svår arbetslöshet.

1933 Nära 200.000 arbetslösa. Socialdemokratiska regeringen lägger fram stort program mot den ekonomiska krisen, samarbetar med bondeförbundet (centern) i den s k kohandeln. Stor byggnadsarbetarekonflikt som pågår nästan ett år.

1934 Viktiga reformer beslutas: arbetslöshetsförsäkring, förbättrad arbetsförmedling, egnahemslån, bättre folkpensioner m.fl.

1935 Befolkningsfrågan diskuteras: familjereformer som mödra- och barnavård, barnrikehus. Lag om folkpension.

1936 Strid om pensioner och försvarskostnader, den socialdemokratiska regeringen avgår. Återkommer efter valseger tre månader senare. Den fackliga förenings- och förhandlingsrätten erkänns i lag.

1937 Rösträttsåldern till 1:a kammaren (landstingsval) sänks till 23 år.

1938 Första huvudavtalet mellan LO och SAF (Saltsjöbadsavtalet). Två veckors semester. 1:a maj blir helgdag. Riksdagen upphäver Åkarpslagarna från 1899.

1939 Andra världskriget bryter ut.

1941 Stockholmspoliserna tillbaka i Svenska polisförbundet. LO-kongressen beslutar om samordnade lönerörelser. Rösträttsåldern sänks till 21 år vid kommunalval.

1942 LO passerar medlemssiffran 1 miljon. Allmänt pris- och lönestopp.

1945 De allierade vinner Andra världskriget. Stor strejk inom metallfacket (125.000 strejkande). Rösträttsåldern sänks till 21 år vid val till 2:a kammaren.

1946 LO och SAF ingår avtal om inrättande av företagsnämnder. Arbetstagare under 18 år får tre veckors semester. Ny lag om folkpension gör de gamla oberoende av fattigvård.

1947 Sigrid Ekendahl blir första kvinnliga ombudsman i LO. Allmänna barnbidrag införs.

1949 Fria fackföreningsinternationalen bildas.

1950 Riksdagen beslutar om 9-årig obligatorisk enhetsskola. Regeringen kräver lönestopp.

1951 Koalitionsregering mellan socialdemokraterna och bondeförbundet. Tre veckors lagstadgad semester.

1953 Riksdagen beslutar om allmän sjukförsäkring. Treveckorssemestern börjar.

1954 Kamraterna lämnar åter Svenska polisförbundet och går samman med Göteborg i Riksförbundet Sveriges polismän, RSP.

1955 Allmän obligatorisk sjukförsäkring.

1956 LO köper Aftonbladet. LO/TCO (Tjänstemännens CentralOrganisation) börjar förhandla gemensamt.

1957 Bondeförbundet lämnar regeringen. Folkomröstning om allmän tjänstepension.

1958 Kvinnliga poliser börjar patrullera i Stockholm. Riksdagen avvisar socialdemokratins förslag om tjänstepensionering. Riksdagen upplöses, nyval med socialdemokratisk framgång.

1959 Riksdagen beslutar om allmän tjänstepension med en rösts övertikt. Omsättningsskatt införs.

1960 Stockholms stads trafikvakter organiseras i Kamraterna. ATP träder i kraft. Lag om 45 timmars arbetsvecka.

1961 Alla poliser i Stockholm åter organiserade i Svenska polisförbundet.

1962 Lag om allmän försäkring.

1963 Lag om 4 veckors semester.

1965 **Polisen förstärks. Inledningsvis få organisatoriska förändringar i Stockholm.**

1968 Riksdagen säger nej till svenska atomvapen.

1969 Arbetstiden minskas till 42,5 timmar/vecka. Socialdemokraterna och LO lägger fram program för bättre arbetsmiljö. Strejk bland gruvarbetarna i Norrbotten.

1970 Rösträttsåldern sänks till 20 år.

1971 Pensionsåldern för LO-medlemmar sänks till 65 år. Stor facklig offensiv för medbestämmande och bättre arbetsmiljö. Nej till medlemskap i EG.

1972 **Stor omorganisation av Polisen i Stockholm. Antalet vaktdistrikt minskar från tolv till sex, radiobilavdelningen upphör m m. Som en följd omorganiseras även polisfacket i staden.** Lag om facklig representation i företagens styrelser.

1974 Viktiga arbetsmarknadslagar: främjandelagen (för äldre och handikappade), förtroendemannalagen, lagen om anställningsskydd. Studieleighetslagen.

1975 **Västtyska ambassaden i Stockholm angrips av västtyska terrorister. Polisiär katastrof.**

1976 Rösträtts och valbarhetsåldern sänks till 18 år. LO-kongressen antar program för löntagarfonder. Borgerlig trepartiregering.

1977 MBL, Medbestämmandelagen träder i kraft. LO passerar medlemstalet 2 milj. Semesterlagen.

1978 Den borgerliga trepartiregeringen avgår. Folkpartiet bildar ny minoritetsregering. Första allmänna femveckorssemestern. Arbetsmiljölagen träder i kraft.

1982 Lagen om anställningsskydd. Arbetstidslagen.

1983 **Gunno Gunnmo från Kamraterna i Stockholm blir ordförande i Polisförbundet – den förste stockholmaren på 80 år på posten.**

1991 Jämställdhetslagen. Sjuklönelagen.

1994 **Polisen i Stockholms län organiseras i polismästardistrikt under en gemensam länspolismästare. Kategoriföreningarna i Stockholm och de tidigare fristående polisföreningarna i länet upphör och polisfacket organiseras som Stockholms läns förbundsområde med lokala föreningar med styrelser under en gemensam stämma och länsövergripande förbundsområdesstyrelse.** Lag om offentlig anställning.

1995 Föräldraledighetslagen.

1997 Lag om rätt till ledighet för att bedriva näringsverksamhet.

1998 Lag om ledighet av trängande familjeskäl.

1999 Lag om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet. Lag mot diskriminering p g a funktionshinder. Lag mot diskriminering p g a sexuell läggning.

